

# SİYASAL PARTİLERDE TEŞKİLAT YÖNETİMİ GÖREVDEN ALMANIN HUKUKİ REJİMİ

Ahmet İYİMAYA \*

## I. GİRİŞ

Demokrasinin vazgeçilmezlerinden olan siyasi partiler, her şeyden önce, “teşkilat/örgüt” demektir. Parti iradesi, gerçekte alttan üste (üyeden örgüte) eğilim ve öneri akışı ile oluştuğunda ancak demokratik anlamına kavuşabilir.

Zorunlu organ olarak belde, ilçe, il teşkilatları (SPK m. 7) o siyasi coğrafyada yaşayan partili lerin seçmeleri ile teşekkül eden demokratik birimlerdir. Bu organlar, parti-içi demokrasinin de yapı taşlarını oluştururlar (AY m. 69)

Parti, siyasi işlevini ve yüksek verimi ancak işleyen bir yapı ile ortaya koyabilir. Teşkilatların yönetim görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri, giderek demokratik misyonlarıyla bir çatışma içinde olmaları, partinin toplumsal görüntüsünü bozar; siyasi verimi düşürür. Teşkilatlardaki kötü yönetimin veya yönetilemezliğin parti-içi etkileşimlerle önlenememesi halinde, “görevden alma ve geçici yönetim,” rasyonel bir çaredir. Şu kadarki “görevden alma” ne kadar rasyonel olur ise olsun, demokrasi dışıdır. Bir demokrasi kuruluşu olan partide “atanmış organ üyeliği, statüsü” bizatihi demokrasi ile çatışır. Bu itibarla “atanmışlığa” hızla son verecek seçimli yerel kongre, demokratik akılcılığın ürettiği bir çaredir. (Demokrasi, kesinti kabul etmez.)

---

\* Anayasa Komisyonu Önceki Başkanı, Avukat, Ankara Barosu.

Görüldüğü gibi “görevden alma” geçici önlemi, demokratik ilkelerle iyi yönetim ilkelerinin (dikey ve yatay ilişkilerin) dengelenmesinden doğan bir ihtiyaçtır.

Siyasi Partiler Yasası, il ve ilçe teşkilatlarının görevden alınabilmesini –istisnaen de olsa– prensip olarak kabul etmiştir. (m. 19,20)

Demokratik gereklerle yönetim gereklerinin kesişme noktasında bir zorunluluk olarak benimsenmiş olan “görevden alma” kurumu, uygulamada amacından saptırılmış, genelleştirilmiş ve nerede ise olağan hale getirilmiştir.

Bu gün “görevden alma,” istisnasız bütün partilerin başvurduğu, kolay şekilde ve fütursuzca karara bağladığı “doğal önlem” biçimine dönüşmüştür.

Lider ve genel merkez oligarşisi, teşkilatlarda filizlenen çok sesliliği ve itirazları “görevden alma” yoluyla bastırmaktadır. Yönetim zorunluluğunun (dikey ilişkinin) sisteme aktardığı “görevden alma,” teşkilat demokrasisini ve giderek yerel demokrasiyi boğan “bir leviathan”a dönüşmektedir.

Siyaset patolojisinin bir konusu olan bu bozulma, partiye sadakat duygusunu yok etmekte, siyasete güveni tahrip etmekte ve yüzer-gezer görüşlerin (partisizliğin) derinleşmesine yol açmaktadır.

Bu yolla siyaset kurumu –belki de farkında olmadan, uzun görülü bilinç fukaralığı içinde– kendi doğal zeminini yok etmektedir.

Oligarşi bataklığını besleyen kanalların başında, seçimle gelen yerler için aday belirlemedeki demokrasi-dışı yöntemler kadar, “teşkilat yönetimlerinin keyfi şekilde görevden alınması uygulamaları” gelmektedir. İç demokrasilerini gerçekleştirememiş partilerin, topluma karşı demokrasiyi seslendirmeleri ve ona derinlik kazandırma söylemleri ne derece inandırıcı olabilir?

Bize göre, darbelerin demokrasi üzerindeki vahim etkileri ne ise, saptırılmış “görevden alma”ların siyasal partiler üzerindeki etkileri de odur.

İncelememizde “görevden alma” kurumun hukuki çatısı ortaya konacaktır. Kuralın dayalı bulunduğu felsefe, ülkemizdeki evrim çizgisi

bağlamında ele alınacaktır. Kurala aykırı “görevden almalar”ın yol açtığı sonuçlar, sorunlar ve yargı yolları değerlendirilecektir.

Nihayet olası siyaset ve partiler reformunda bir veri olarak yararlanılmak üzere, yarım asırlık tecrübe gözetilerek bir “öneri” de geliştirilmiştir.

## II. GÖREVDEN ALMA KURALININ EVRİMİ

İlçe ve il yönetim kurulunun görevden alınması modeli, 13.7.1965 t, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile getirilmiştir.

1. Kanun tasarısının ilgili hükümleri şöyledir: “... İl yönetim organının il kongresince nasıl seçileceği, merkez yönetim organının ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim organının nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir...” (m.18/2) “...ilçe yönetim organının ilçe kongresince nasıl seçileceği, il yönetim organınca veya merkez yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim organının nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir...” (m. 22/2)<sup>1</sup>

Tasarının genel gerekçesinde “Partilerin demokratik bir kuruluş ve işleyişe sahip olmaları, parti içi iradenin hür bir şekilde belirmesi ve parti organlarının ve idari mercilerinin bu hür iradeye göre vazife almalarının sağlanması ile mümkün olabilir. Binaenaleyh, Partiler Kanunu’nda parti üyelerinin iradelerinin tesirli bir hale getirilmesi, organların aşağıdan yukarıya kuruluşlarına ve parti mensupları tarafından murakabe edilmelerine müsait birer statüye sahip kılınması zarureti vardır. Ancak, kanun koyucunun siyasi partiler için bir (ideal statü) veya bir (tip statü) meydana getirmesi, Anayasa hükümleri ile ve derneklerin muhtar yapıları ile telif edilemez. Bu itibarla, parti teşkilatı ve parti organları münasebetinde her siyasi partinin kurucuları ve üyeleri için bir hareket serbestisi tanınması cihetine gitmek lazımdır.” denmiştir.<sup>2</sup> Madde gerekçeleri olarak, şunlar denmiştir: “Partilerin il ve ilçe teşkilatına taalluk eden bu maddelerde demokratik kuruluşu ve işleyişi mümkün kılacak ilkelere ve parti içi iradenin serbestçe teşekkülünde parti üyelerine eşit hak tanıyan anlayışa yer verilmiş ve tasarı hükümleri buna göre kaleme alınmıştır.”<sup>3</sup>

<sup>1</sup> MMTD.D.1, Toplantı 2 sıra Sayısı:527. s. 54,56

<sup>2</sup> 1 Nolu dipnottaki kaynak, s. 3.

<sup>3</sup> 1. Nolu dipnottaki kaynak, s. 6.

Model üzerinde, gerek komisyonlarda ve gerekse genel kurulda yoğun tartışmalar yapılmış,<sup>4</sup> geliştirici önerilerle kural, son şeklini

<sup>4</sup> Geçici komisyon başkanı, değerli siyaset adamı Coşkun Kırca'nın üretici katkısı, unutulmamalıdır. İstanbul Milletvekili Tahsin Demiray, tasarı-karşıtı şu düşüncüyü dile getirmiştir. "En mühim şeylerden bir tanesi de seçimle gelmiş olan heyetlerin, idare kurullarının yukarıdan veto edilmesi yani tebcitlenmesi, geri itilmesi hadisesidir. Bu siyasi partiler kanunu oligarşik idareye son verecek ve Türkiye'yi hakiki demokrasiye götürecektse, bu esas maksada hakkiyle hizmet edebilmek için halkın, reyine hürmet etmemiz lazım gelir. Yani vatandaşın reyi ile gelmiş idare heyetlerini bir üst kademenin bertaraf edebilmesi onun hakkı değildir. Böyle bir şeytani tatbikat, işte bu kanunla bunun asıl aksini yapmayalım, bunu önleyelim. önleyici maddeler konmalıdır. Ama efendim parti yürümüyor, idare heyeti çalışmıyor, ne yapalım? Vazifesini yapmayan suiistimal eden insanları ne yapıyoruz; mahkemeye veriyoruz. Partiler de idare heyetleri siyasi yoldan siyasi kararlarla veto edememelidirler. Onlar, ancak parti içerisinde, varsa suçları, hataları hakem heyetlerine verilmek suretiyle, ancak o yolla yani kazai yoldan, parti içindeki kazai yoldan onu bertaraf etme yolu aranmalıdır. İşte görüyorsunuz ki, asıl zemberek buradadır ve bana göre çok ters bir zihniyetle bu tasarı hazırlanmıştır. O kadar terstir ki, izah edeyim, parti tavandan başlamış, genel başkandan başlamıştır. Nasıl kuracağız?. Aşağı, aşağı aşağı... İlçeye, köye kadar gidiyor. Halbuki bizim anladığımız mânadaki demokrasilerde muhitteki merkeze doğru gelir siyasi partiler, seçimler... En alt kademededen başlayarak bu tasarının, muhitten başlayarak derece derece ilçeden ile. büyük kongreye kadar geliş tersine konulmalı idi. Efendim, bu o kadar mühim mi? Mühim, zihniyetlerin nasıl işlediğini, formasyonu yazan zatların düşündüklerini bana apaçık göstermektedir. Merkezden muhite doğru gidici bir zihniyet hâlâ bu tasarıda da hakimdir. Halbuki biz merkezden muhite değil, muhitten merkeze doğru gelinmesini istiyoruz. Halktan en büyük Devlet yapısının zirvesine kadar derece derece kuruluşları bir piramit gibi görmek istiyoruz. Bu tasarıda maalesef bu da yoktur. Binaenaleyh, şimdi bundan vazgeçtim; en mühimi bence, vatandaşın partili olarak birinci merhale seçimlere, konuşmalara, kongreye bilfiil iştirakinin men edilmiş olmasıdır. Bir yer tasavvur ediniz. Efendim hep köyler gösterilir. Köyün feraseti şehri kat kat geçer ya... Fakat haydi bakalım diyelim ki, şehrinin anlayışı ile söyleyelim; bir mahalle ki, en güzide insanlardan ve azaların hepsi de yüksek tahsillilerden teşekkül etmiştir. Ama ne diyorsunuz onlara? Hayır siz ilçeye çok geleceksiniz. Bizim ilçe salonu sizi almaz. Ne yapalım sizin mahallede bizden 1 200 âza vardır. Sizin içinizden biz üç kişi istiyoruz. Ancak üç kişi ile iştirak edebilirsiniz. O halde sizin hakkınız efendim sadece üç tane adam seçip göndermekten ibarettir.

Arkadaşlar böyle demokrasi olmaz. Gitmek istediğimiz demokrasi böyle değildir. Binaenaleyh, bu kanun bu haliyle maalesef ters bir kanundur. Bilhassa komisyonun bu kanunun bu maddesini geri almasını arz ve teklif ederim. Ve arz ettiğim gibi, hiç olmazsa bucaklara kadar, birinci kongreye kadar, iki kademeli demiyorum, bucakta yapılsın, sonra ilçeye gelsin demiyorum; ama, itibari ilçeler yolu ile vatandaşın birinci kongreye iştirak imkânı temin edilmelidir. Bendenizin en mühim gördüğüm husus, budur. Gayrısı vahi. Hürmetlerimle." (M.M.B:94. T.28.4.1965, O:2. s.346) Isparta Milletvekili Sadettin Bilgiç, AP gurubu adına şunları söylemiştir: "Şimdi diyoruz ki bu sureti katiyede anti demokratiktir. Kurucu olarak ortaya çıkarıyoruz.

almıştır.<sup>5</sup>

Kabul edilen ve yürürlüğe giren nihai metin şöyledir: “İl Yönetim kurulunun il kongresince nasıl seçileceği, merkez yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir. İşten el çekirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden başlayarak kırk beş gün içinde il kongresi toplanarak yeni daimi il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.” (648 s. SPK m. 15/2.2)

İlçe teşkilatı ile ilgili hükümde şöyledir: “İlçe yönetim kurulu, ilçe başkanının başkanlığında olmak üzere, –ilçe başkanı dahil– beş ila on bir üyeden kurulur.

İlçe yönetim kurulunun ilçe kongresince nasıl seçileceği, il yönetim kurulunca veya merkez yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl kurulacağı, parti tüzüğünde gösterilir. İşten el çekirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden başlayarak kırk beş gün içerisinde ilçe kongresi toplanarak yeni daimi ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.” (648 s. SPK m. 16/2.2)

Her iki kanun maddelerinde yer alan geçici yönetimin görev sürelerinin kesinliği, aşılamazlığı ve hükmün buyurucu niteliği yasama

---

O zaman bunu kabul ediyoruz, ondan sonra geliyoruz, bunlar tamamen aykırı şeylerdir. Şunu katıyetle ifade edelim ki, bir partiyi bir bütün olarak ele almak mecburiyetindeyiz. Münhasıran bir kademeye mutlak istiklal, diğer bir kademeye de mutlak mesuliyet yükleyecek olursanız parti çalışmaz. O zaman parti parti olmaktan çıkar, parti bir federasyon haline gelir. O halde diyelim ki iller müstakil siyasi teşekküllerdir. Ama federasyon halinde birleşirler. O zaman ilin kuruluşuna da hiç karışamayız. Ama bir siyasi partiyi mesuliyetleriyle de, sevabıyla de müşterek bir teşekkül kabul ediyorsak, bu teşekkülün bir silsilei meratip içinde karşılıklı hak ve mesuliyeti olması lazımdır. Bu bakımdan şimdi yeni getirilen 16. madde, 17. madde ve 25. madde şimdiye kadar bütün partilerde mevcut olan ve şimdiye kadar hiç kullanmadığımız köy ve mahallelerde siyasi faaliyetleri yapmamıza imkan veren müeyyidelerdir ki bunları bu şekilde kabul edecek olursak daha iyi netice alacağız”. (MM, B: 94. T. 28.4.1965 O: 2. s. 349-350)

<sup>5</sup> Geçici organ dönemini kesin süreye bağlayan ve kabul gören Kırca önergesi için bkz., M.M. B:94. T.28.4.1965 t, O: 2. s. 344 Seçimin eski/yeni delege seçemediklerinde yapılması bağlamında Tokat Milletvekili Ali Dizman düşüncesi için bkz., M.M. B:94 T.28.4.1965, O:2.s.351. 3/1,5 aylık sürelerin 45 güne dönüşümü için,bkz., TBMM TD. B:17 T:13.7.1965. O:1. s. 234, ilçe yönünden s. 238,259. Keza senatodaki tartışmalar için, bkz., ss. 649. karar, s.7. Kars Milletvekili Sırrı Atalay'ın görüşü için, bkz., C. Senatosu, B:102. T.23.6.1965. O:3. s.177.

çalışmalarında vurgulanmıştır. Grup sözcüsü Bilgiç aynen şöyle demiştir: *“Muhterem arkadaşlar; şimdi Komisyo’nun Başkanlığa takdim ettiği ve huzurunuzda okunan tadil ile bu husus sizin arzu ettiğiniz esaslara bağlanmış bulunuyor. Şöyle ki; muvakkat heyet kurulacak. Sırf kongreyi yapmak ve kongrede yenisinin seçilmesine imkan vermek üzere. Bu da üç aylık bir zaman içerisinde yapılacak. Üç aydan fazla bir zaman muvakkat heyet ayakta kalmayacak. Kongre iki sene dahi uzasa bu muvakkat heyetler kendilerinden evvel kurulan idare heyetlerinin kongreleri zamanına kadar devam edecekti. Burada o imkan da verilmiyor. Muvakkat heyet kurulacak, fakat delege tespiti yapmadan, eski delegelerle en geç 3 ay içerisinde kongre toplanacak. Ve bu suretle de yeniden kongre seçilmiş idare heyetlerine o bölge teslim edilecektir.”*<sup>6</sup>

Yasanın, dönemin siyasal partilerinin uzlaşmaları ile çıktığı, yasama organı aşamasındaki dönüştürücü mimarın Coşkun Kırca olduğu, hatta siyasal partilerin bir hukuki rejime bağlanmaları (özel yasa) noktasında küresel boyutta ilkelerin de yer aldığı unutulmamalıdır.<sup>7</sup>

2. 22.04.1983t ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nda da model, esas yapısı itibarı ile benimsenmiştir. (SPK m. 19/5, 20/9) 12 Eylül ara rejimi döneminde yürürlüğe konan modelin görüşmelerinde sergilenen kalite, 1965 döneminin çok gerilerinde kalmıştır.<sup>8</sup>

Geçici yönetimler için il teşkilatı yönünden 45, ilçe teşkilatı yönünden 30 gün olarak öngörülen sürelerin buyurucu niteliğine, 2820 sayılı yasa bağlamında da vurgu yapılmıştır.<sup>9</sup>

<sup>6</sup> MM B:94.T.28.4 .1965, O:2 s.349

<sup>7</sup> MM, B: 96. T. 30.4.1965 O: 1 s.403-404. Sağlam, Fazıl Prof. Dr. *Siyasal Partiler Hukukunun Güncel Sorunları*, İst.1999.s. 37 vd. Alman Siyasal Partiler Kanunu’nun etkisi bakımından bkz., Bu yazımın 1 nolu dipnottaki kaynak (tasarı gerekçesi) s. 2.

<sup>8</sup> Görevden alma kararında “gizli oy” yöntemi için bkz., Özer Gürbüz önerisi. DMTD. B: 61 T. 22.2.1983. O:1s.5. “vasıflı çoğunluk” kuralı da bu dönemde benimsenmiştir.

<sup>9</sup> Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu üyesi Azmi Eryılmaz’ın açıklaması şöyledir: *“Bu İşten el çekirme müessesesi Komisyonumuzda görüşülürken uzun boylu tartışmalar neticesinde bu metin hazırlanmış bulunmaktadır. Metin esasında 648 sayılı kanun yapılırken de alkışlarla kabul edilen bir hüküm olarak getirilmiştir. Çünkü dikkatlice okuduğumuz takdirde, metin kendi noksanlığını tamamlamaktadır. ‘El çekirme kararı, yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla gizli oyla alınır. İşten el çekirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırk beş gün içinde il kongresi toplanarak yeni daimi il yönetim kurulunu seçer.’*

*Kırk beş gün içinde toplanmasını emrediyor. Demokratik bir sistemdir. Eğer toplanamazsa bu süre içerisinde İl kongresi için yeni delegeler seçilmiş, değilse, eski hali getiriyor, ‘... kongre eski delegelerle toplanır.’ hükmünü getiriyor.*

22.4.1983 tarihli yasanın yürürlüğünden buyana maddede herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Model, büyük eleştirilere uğramasına ve üzerinde kimi sivil toplum kuruluşlarınca birbirlerinin tekrarı niteliğindeki değişiklik taslakları üretilmesine<sup>10</sup> rağmen varlığını halen ko-

*Şimdi bu kırk beş günlük süre içerisinde yönetim organı olmasın... Bu olacak iş değil. O zaman İşt en el çek tirm e müessesesinin esasına aykırı bir husustur. Çünkü bu kanun bir bütündür. İlerdeki hükümleri inceleyecek olursak, dördüncü kısımda yer alan hükümlere aykırı hareketten dolayı partinin kapatılması söz konusudur. Diğer maddelerdeki hükümler vardır, bu da aynı neticeleri verir.*

*Bu bakımdan, işten el çek tirm e müessesesi zarurîdir. Komisyonumuz bunu uzun boylu tartıştı, kabul etti, zaruridir; ama el çek tirm e müessesesine 648 sayılı kanunda getirilen hüküm gibi, bir teminat olsun diye bir arkadaşımızın teklifi üzerine biz de o teminatı getirdik; komisyonda bir arkadaşımızın teklifi üzerine hem il kongresine, hem ilçe kongresine getirdik ve üçte iki oy çoğunluğuyla, dedik. Şimdi bir teminat da yüce kurulunuzdaki bir kıymetli üye arkadaşımız tarafından ileri sürülmüş, onu da getirmiş bulunmaktayız.*

*Bu bakımdan, metin kemale ermiştir. Metnin aynen kabulünü, bu önergeye müteveccih iddiaların reddini ve bizim getirdiğimiz metnin yerinde olduğunu Yüce Kurulunuza arz etmek isterim. Saygılarımla"*

- <sup>10</sup> Sağ lam, Fazıl, Pof. Dr., "Siyasal Partiler Kanunu'nda Uluslararası Standartlara Uygunluk Sağ lamak İçin Yapılması Gereken Değişiklikler", (Anayasa Yargısı, S. 17 s. 243. TÜSİAD, TOBB ve benzeri sivil toplum örgütlerinin kimi bilim adamlarına hazırlattırılan SPK de ğ iş iklik önerileri. Türkiye Odalar ve Borsalar Birli ğ i tasla ğ ı şöyledir: "il başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile il yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çek tirilece ğ i ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulaca ğ ı parti tüzü ğ ünde gösterilir. El çek tirm e kararı, yetkili kurulların üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çek tirm e kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırk beş gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş de ğ ilse, kongre eski delegelerle toplanır. Belli bir ilde il başkanı ve il yönetim kurulunun bir seçim dönemi içinde ikinci kez işten el çek tirilmesi halinde, parti tüzü ğ üne ve iç yönetmeli ğ e yetki, şekil, usul ve esas bakımından aykırı bulundu ğ u iddiasıyla o ilin asliye hukuk mahkemesinde itiraz edilebilir. Mahkeme bu itirazları, di ğ er işlerden önce ve engeç otuz gün içinde basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar, bu karar kesindir. Mahkeme kararından önce yeni il kongresi toplanamaz."Tasla ğ ın gerekçesi "Yürürlükteki maddeye göre, "il başkanı ile yönetim kurulunun ... merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çek tirilece ğ i ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulaca ğ ı parti tüzü ğ ünde gösterilir." (SPK m. 19/5) . Yine aynı maddeye göre, işten el çek tirm e kararını verecek olan yetkili kurulların bu kararı gizli oyla ve üçte iki çoğunlukla alabilmesi, kırk beş gün içinde il veya ilçe kongrelerinin toplanarak yeni yönetim kurulunu seçme zorunluğu, yasanın öngördü ğ ü önemli güvencelerdir.

Parti içi demokrasinin varlığı, yokluğu ya da yetersizli ğ i sorunu öncelikle "siyasal kültür ve yetişkinlikle ilgili bir sorun"dur. Parti içi demokrasinin gerçekleşmesinde hukukun payı birinci derecede olmasa bile, mevcut güvencelere bazı küçük eklemelerin yapılmasının parti içi demokrasi ilkesi bakımından gereklidir. Bu nedenle işten el çek tirm e yetkisinin bir seçim dönemi içinde yargı denetimine tabi olmaksızın yalnızca bir kez kullanılabilece ğ i, bu yetkinin ikinci ve izleyen kullanımlarının yargısal denetime tabi olaca ğ ı, buna ba ğ lı olarak da mahkeme kararından önce yeni

rumaktadır. Üstelik siyasal partilerin en fazla işlettikleri, uyguladıkları yasa maddesi de bu maddedir.<sup>11</sup>

### III. GÖREVDEN ALMA KURALININ YAPISI

Siyasal Partiler Kanun'un görevden almayı düzenleyen hükümleri şöyledir: *"İl başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı, 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında, yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırk beş gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır."*(SPK m 19/5)

*"İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulu ilçe kongresince seçilir. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun; seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde ilçe kongresi toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır."* (SPK m. 20/9)

Yasada *"işten el çektirme"* terimi benimsenmiş olmasına karşın biz

---

il kongresinin toplanamayacağı gibi düzenlemeler önerilmiştir.

Ayrıca yürürlükteki metinde yer alan *"101. maddenin (d -1) bendinde gösterilen haller dışında"* şeklindeki ibare metinden çıkarılmıştır. Aslında uyum yasasındaki değişikliklere göre 101/d-1'deki hükümler 102/2. maddeye aktarıldığı için uyum yasasında buna uygun düzeltmenin yapılması gerekirdi. Ancak bizim önerimizde bu maddelerin öngördüğü uyarı sistemi kaldırıldığı için, söz konusu ibare metinden çıkarılmıştır." biçimde gösterilmiştir. TOBB, *Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları Önerisi*, Ank. 2000, s. 38-39. Birlik yayını.)

<sup>11</sup> Sözelimi, Anayasa Mahkemesi'nin 21.02.1992 t, 2/2-SP- ihtar sayılı kararında belirtildiğine göre iktidara gelmiş, reformlara imza atmış bir siyasal partimizin 1992 yılında görevden aldığı il (yönetim kurulu) sayısı 23'tür. Büyük partilerimizle ilgili olarak bu konuda veri temelinde yapılacak bir inceleme, gösterge bilimin yöntemleriyle oligarşinin çirkin çehresini ve demokrasi takiyyesini ortaya çıkarabilecektir.

“görevden alma” kavramını tercih ediyoruz. Kimi parti tüzüklerinde “işten uzaklaştırma” ibaresi yer almaktadır.

## 1. Görevden Alma Kavramı

Yürürlükteki Siyasi Partiler Yasası, il ve ilçe teşkilatlarının seçimle gelen yönetim kurullarının görevden alınabilmesini öngörmektedir. Görevden alma kararı, kurulduğunda hüküm ve sonuçlarını doğurur. Kararın görevden alınan yönetime bildirilmesi, görevden alınan organın seçimi için öngörülen sürenin işlemeye başlaması yönünden zorunludur. Görevden alma kararına rağmen geçici yönetimin atanmadığı teşkilatlar organsız duruma düşmüş olurlar. Teşkilat fiil ehliyetini (eylem yeteneğini) geçici olarak yitirmiş sayılır. (MK m. 49)

Görevden almanın demokratik anlamı, özellikle kararın haklı bir nedene dayanmaması halinde, seçim iradesinin, doruktaki yöneten irade tarafından tanınmaması ve reddi ile denktir.

## 2. Görevden Alma Yetkisi

İlçe yönetimini görevden alma yetkisi, il veya merkez yönetim organına; il yönetimini görevden alma yetkisi merkez yönetime tanınmıştır. Aynı normatif mantık, belde yönetiminin ilçe yönetimince ve diğer üst-organlarca görevden alınabileceği sonucunu doğurur.

a. Görevden alma yetkisi, devredilemez. Sözgelimi; genel başkan, teşkilat başkanı, divan, milletvekili gibi görevden alma yetkisi bulunmayanların böyle bir tasarrufta bulunmaları mümkün değildir.

b. Bu yetki, bir defa kullanmakla tükenen yetkidir. Başka deyimle seçilmiş organın görevden alınması ile başlayan ve kongre ile sona eren yeni süreçte bu yetki bir defa daha kullanılamaz. Sözgelimi, geçici yönetimin de görevden alınması mümkün değildir. Yetki açıkça, seçimle gelen yönetim bağlamında tanınmış olup 45/30 günlük süreçlerde kongre işlemleri, atanan geçici - yasal temsilci tarafından yapılacaktır. Hukuk ve yasa koyucu, teşkilatları, üst - organın oyun tahtası olmaktan korumak istemiştir. Yetkinin bu özelliği, anti oligarşik karakter taşır.

c. Bu yetki, yönetim kurulu yerine, kurul üyelerinden birini veya birkaçını görevden alabilmeyi de içerir (çoğun içinde az da vardır). Ancak bu durumda, kurulun toplantı nisabı sona ermişse kongre süreci işlemez. Bu halde geçici yönetim atanamaz. Boşluk, yedek üyelerin asillığe kaydırılması ile giderilir (SPK m. 19/8, 20/11). Seçilmiş bir organda atanmış bir üyenin sürekli görev yapması, demokrasi ilkesi ile bağdaşmaz (Any m. 2, 69/1).

### 3. Geçici Yönetim

Geçici yönetim, meşruiyetini delege iradesinden almayan, yalnızca boşluğu doldurmak amacıyla yetkili organ tarafından atanan bir kuruldur. Temel görevi, geldiği organ seçimi için demokratik kongreyi toplamaktır. Geçici yönetimin statü ve görevi, öngörülen yasal sürelerin (45/30 günün) dolması ile kendiliğinden (defacto) sona erer.

Hukuk ve demokrasi duyarlılığı gelişmiş geçici yönetimden hiç birisi, süre dolduktan sonra o organda oturmaz, oturamaz ve oturmamalıdır. Süre-sonrası yapılan her icraat, kurulan her tasarruf hukuken yoktur. Geçici yönetimin süre dolduktan sonra yeniden atanması, zincirleme görevlendirme, Türk-oligarşisinin keşfettiği ve fakat hukukun zinhar tanımadığı bir siyasi komediden başka birşey değildir.

### 4. Yasada Öngörülen Sürelerin Niteliği

a. Geçici yönetimin görev yaptığı süreler (45/30 gün), kesin sürelerdir. Uzatılması mümkün olmayan sürelerdir. Yasanın bu hükmü, buyurucudur. Normun bu özelliği, kuralın söz ve anlam yapısından ve yöneldiği amaçtan açıkça bellidir. Ayrıca yasama organındaki görüşmelerde yasanın emredici hüküm özelliği, açıkça vurgulanmıştır (Bkz., bu incelememizin “Görevden Alma Kuralının Evrimi” bölümü).

Partinin gerçekten varsa görevden alma ihtiyacının getirdiği anti demokratik kesinti, teorik söyleyişle parti yaşamında oluşan ara rejim-, öngörülen sürelerde kongre yoluyla giderilmek istenmiş ve iç-demokrasiye geçiş amaçlanmıştır. Bu sürelerle, parti-içi demokrasiyi genel merkezin oyuncağı haline getirecek kısır tekrarların ve taktiklerin önüne geçilmek istenmiştir.

b. Bu sürelerin dolması ile, teşkilat, organsız duruma düşmüş sayılır. Bu sürenin dolması ile oluşan organsız kalma, genel merkezin hiçbir tasarrufu ile bertaraf edilemez. Devreye kayyım hukuku müdahale eder. Aşağıda özel bölümünde belirtileceği gibi bu halde kayyım dışında yapılan kongre girişimleri ve kongreler geçersizdir. Seçim yargısının ve adli yargının sorunla ilgili uygulaması, yasanın hukuki çatısı ile hem-ahenktir.

### 5. Görevden Alma Kararı Usulü

Görevden alma kararı, gizli oyla alınmalıdır. Karar, üye tam sayısının üçte iki nisabı ile alınmalıdır. Uygulamada bu yönetime uyulduğu söylenemez. Alınmamış (hayali) kararlara dayalı olarak teşkilat başkanının teşkilatlara gönderdiği görevden alma yazıları I. aylar önce fiilen gerçekleştirilmiş görevden almaların aylar sonra karara bağlanması II. yetkili organda görüşme açılmadan karar alma III. sebepsiz-keyfi ve sübjektif nedenlerle el çektirme IV. örneklerine bol rastlanır olaylar olarak siyasetin envanterinde yer almaktadır.

### 6. Görevden Alma Sebepleri

Yasa görevden alma sebeplerini ayrı ayrı düzenlememiştir. Görevden alma nedenlerinin tüzükte sayılması modeli benimsenmiştir. Yasanın bu modeli, parti-içi demokrasiyi oligarşi kara deliğine akıtan bir dinamik görevi görmektedir. Oysa sebeplerin yasada öngörülmesi, bir denge- fren görevi yönünden de zorunluydu. Öte yandan model, aşağıda belirtileceği gibi özgürlükler hukukuna ilişkin temel normla da bağdaşmamaktadır.

Vurgulanmalıdır ki seçimle parti-içi organda göreve gelme, “*siyaset yapma özgürlüğünün, siyasal parti özgürlüğünün muhtevasında yer alır.*”<sup>12</sup> Bu özgürlüğün sınırlanması, sebep veya sebepleri gösterilerek ancak yasa ile olur(Any m. 13. c. 1). Kural, bu yönüyle Anayasa’ya aykırıdır.

<sup>12</sup> Jean-Lue Albert, Prof. Dr., (Lyon Üniversitesi Hukuk Fakültesi) “Siyasi Partilerin Örgütlenmesi ve Parti içi Demokrasi” (*Siyasi Partiler ve Demokrasi Sempozyumu*, Türkiye Barolar Birliği Ankara Bürosu, Ank. 2005, s. 32 ve civ. Sağlam, Fazıl, Prof. Dr., “Siyasal Parti Özgürlüğü, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Uygulamasında Toplama ve Örgütlenme Özgürlüğü” (*Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ank. 2006. S. 64. s. 51 vd.). İHAS m. 11.

Parti tüzüklerinde “araştırma yapmaksızın genel merkeze re’sen (sebebsiz) görevden alma yetkisi” veren hükümlere rastlandığı gibi “ülke ve parti çıkarına aykırı davranışı” görevden alma sebebi sayan hükümlere de rastlanmaktadır. “soyut, nesnel sınırlara oturtulamayacak, giderek keyfi sebepler,” istenmeyen her organa yahut üyeye rahatça isnad olunabilir. Tüzüklerdeki sınır tanımaz geniş sebepler, iç-demokراسiyi sifıra yaklaştıran bir oligarşeye lojistik destek görevi görürler. “Genel başkanın demokratik eleştirisi yahut genel merkeze yönelik bir itiraz,” rahatlıkla parti çıkarına aykırı davranış olarak nitelenebilir.

Görevden alma sebeplerini, en azından ölçütler ekseninde sınırlamak, giderek kategorileştiren bir yaklaşımla yasa seviyesinde düzenlemek, hem siyaset kurumunun rasyonelleşmesi ve hem de parti-içi demokrasi bakımından zorunludur.

Parti-içi demokrasi, partinin en büyük gücünün keyfiliğine terk edilemeyecek kadar yaşamsal önemdedir. Bu konuda hukuk, son kapasitesine kadar kullanılmalıdır. Yasa düzeyinde, yargısal denetim düzeyinde...

#### IV. GÖREVDEN ALMA KARARININ BAZI SONUÇLARI

##### 1. Seçimli Kongre Yapma Zorunluluğu

Siyasal partiler ve doğaldır ki kanuni organları, varlık ve meşruiyetini topluluk iradesinden alırlar, seçimden alırlar. Bu irade üye olur, delege olur; giderek iktidar/seçim bağlamında seçmen olur, millet olur. Siyasi parti organında “seçilmemiş/atanmış kişinin” kurul üyeliği görevi yapması, yönetim zorunluluğuna dayalı (dikey ilişkiden kaynaklanan) geçici ve istisnai bir durumdur. Bir siyasi partinin zorunlu organlarında atama yoluyla sürekli üye bulundurma, işin tabiatı (demokrasi kuralı) gereği mümkün olmadıktan başka esasen hukuk (yasa) da buna izin vermemektedir.

Yasa, 45/30 günlük süreleri, görevden alınan organların yerine seçimle yeni kurul oluşturmak üzere kongre yapmak için öngörmüştür. Bu kongre, yalnızca görevden alınan organın seçimine yönelik olağanüstü kongredir. Tüzükteki süreye göre olağan kongre dönemine girilmiş ise, bu kongrede diğer organ seçimlerinin yapılması da mümkündür.

Yasadaki süreler içinde delege seçimlerinin yapılmaması ya da yapılamaması halinde, kongre eski delegelerin huzuru ile gerçekleştirilir.

45/30 günlük süre içinde diğer organ seçimlerinin de gerçekleştiği olağan kongre durumu hariç, görevden alınan kurul yerine olağan üstü kongrede seçilen yeni kurulun görevi, görevden alınan kurulun bakiye görev süresi kadardır. Başka deyimle seçimle gelen yeni kurulun görevi, izleyen olağan seçimli kongrenin sonuçlarını doğurması (yeni seçim) ile sona erer.

Hemen hemen bütün partilerin yaptığı, geçici yönetimin sürelerini uzatma, yeni geçici kurul ataması gibi uygulamalar, açık bir yasa ihlali- dir. Demokrasi hilesidir. Demokrasi kültürünün ve refleks yokluğunun yarattığı serbest alanda oligarşinin at oynatmasıdır.

Oysa kamuoyu, parti-içi dinamikler ve medya bu konuda sürekli olmak kaydı ile düşük yoğunluklu bir tepki koysa, *“hukuk ve demokrasi”* nin gücü, oligarşiyi yuvasına hapseder.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ve Anayasa Mahkemesi, oligarşinin can damarı görünümündeki bu ihlalleri –istisnai örnekler hariç– uykusuna terk etmektedir. Denetim organlarının görevlerini gereği gibi yerine getirmediğini –hatta çoğu kez görev ihmalinde olduklarını– söylemek, bir hukuk duyarlılığıdır.(SPK 104)

## 2. Kayyım Atama Zorunluluğu

45/30 günlük sürenin dolması ile atanmış geçici yönetimin statü ve görevi sona erer. Teşkilat, organsız kalmış olur. Teşkilat, fiil ehliyetini geçici olarak kaybetmiş sayılır. Atayan organın atama yetkisi de sona erdiğinden boşluğun tüzel kişinin (partinin) herhangi bir organınca veya parti tarafından yürütülecek bir girişim (kongre) tarafından giderilmesi olanağı yoktur.

Bu durumda yapılacak tek-iş, yönetim organına kayyım atamaktır. Kişi veya kurul kayyımın görevi, teşkilatı süratle seçimli kongreye götürmekten ibarettir.<sup>13</sup> (MK 49,75,427/4, SPK 121)

<sup>13</sup> Öztan, Bilge, Prof. Dr., *Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk*, Ank.1970, s. 79, 25; Gümüş, Mustafa Alper, *Türk Medeni Hukukunda Kayyım*, İst. 2006, s. 102-104, 112, 117, 131, 88, 89; Egger (V. Çer-

Nitekim aşağıda, özel bölümünde değinileceği gibi adli yargı, bu hallerde kayyım atama uygulamasındadır. Ayrıca 45/30 günlük süreden sonra partinin kongre girişimini, seçim yargısı iptal etmektedir. Geçici yönetim kurulunun yetkisi sona erdiği için disiplin kuruluna sevkler, hukuki sonuç doğurmamaktadır (SPK m. 57)

Bu uygulama, siyaset kurumunu, hukuk ve demokrasi zeminine çekmek bakımından çok önemlidir. Bir yönüyle de siyasetin yargı yoluyla evcileştirilmesi, oligarşiye hukuk darbesi olayıdır.

Temennimiz, sebepsiz görevden alınmalara ve kongreyi 45/30 güne rağmen bloke etmelere karşı yargı yolunun mağdurlarca veya üyelerce işletilmesidir. Bu yöntem, demokrasi kültürünün oluşumuna da yardım edecektir.

### 3. Siyasi Partinin Seçimlere Katılma Ehliyetini Yitirme Riski

SPK'nın seçime katılma ehliyetini düzenleyen özel hükmü şöyledir: “(31.3.1988-3420) *Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gurubu bulunması şarttır.*

*Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir”* (m. 36). Yüksek Seçim Kurulu'nun görev bağını da kurarak düzenlemede bulunan 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'un aynı konudaki hükmü şöyledir: “(31.3.1988-3420) *Siyasi partilerin millettevekili genel ve ara*

---

nis Çev.) *Şahsın Hukuku* Art. 393 N. 22. Kayyımlık, bir tedbir/ önlem hukukudur. Gümüş'e katınılarak denebilir ki kayyımlık “birbirinden çok farklı engel durumların bir sonucu ve çok farklı temsil ve koruma ihtiyaçlarını karşılayan bir müessese olarak parçalanmış görünümlü, çok şekilli bir kurumdur. (intitution multiform). Her kayyımlık sebebi bazında ayrı yorumlamayı zorunlu kılan bir çerçeve kavramdır. (Gümüş, M. Alper, Prof., a. g. e., s. 3) Aynı şekilde Egger. a. g. e., Art. 392. No: 2-3 Sözgelimi Yüksek Mahkeme, Boşalan ve muhtarsız köye yönelik (kanuni hasım) tescil davasında, köy için kayyım atanmasına karar vermiştir (Y8HD.2000 t, 925/1847-E/K) Federal Mahkeme de kayyım alanını genişleterek tüm tüzel kişiler hukukun teşmil uygulamasındadır. Kayyımlık için bkz., Y2HD. 30.6.1999 t. 5687/7576-E/K (İKİD, 2000 s. 14874)

*seçimlerine ve belediye başkanlığı ile belediye meclisi, il genel meclisi üyelikleri genel ve ara seçimlerine katılabilmeleri için illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde guruplarının bulunması şarttır.*

*(31.3.1988-3420) Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir. Bu esaslar dairesinde seçime katılabilecek siyasi partileri tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek" (m. 14/11).*

Yürürlükteki hukukumuz, ilçe teşkilatları kurulmuş olsa dahi, il teşkilatlarının kurulmamış olması halinde, o ilde partinin örgütlenmemiş olduğu postulasına dayanır. Yasa, ayrıca ilçelerin en az üçte birinde örgütlenmeyi zorunlu görmektedir. İl örgütü koşulu, SPK.19,36 hükümlerinin birlikte (bütünlükçü) ve sistematik yorumundan ortaya çıkar. Esasen kademe (teşkilatlar) şeması: "belde/ilçe/il/genel merkez" dizisinden oluşur. Yasa, beldede örgütlenmeyi seçime katılma ehliyeti koşulu olarak görmemiştir. İl-örgütünün kurulmamış olması (SPK m. 19), o ilin seçim ehliyeti nisabında (hesabında) gözetilmemesi sonucunu doğurur.

45/30 günlük sürelerde kongre yapılarak boşalan organın seçimle doldurulmaması, teşkilatı organsız bırakır (bkz., yukarıdaki tahliller). "Yönetim kurulu" "başkan ve üyeleri ile;" zorunlu yasal organdır. (SPK m. 7, 19, 20). Yasal organı mevcut olmayan (organsız), teşkilat oluşmamış teşkilattır.(MK m. 49) Bu durumda olan il ve ilçelerde seçime katılma ehliyetinde aranan "teşkilatlanma koşulu" gerçekleşmemiştir.

Siyasi partiler pratiğinde iller toplamının en az yarısı görevden alınmış ve 45/30 güne rağmen kongresi yapılmamış il/ilçe gerçeği, rastlanmayacak bir olgu değildir.

Bu gerçek bağlamında yasa şöyle okunmalıdır: "Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel görevden alınan organların yerine yasada öngörülen süreler içinde yeni kurulun seçilmiş olması... şarttır."

Hukuk budur. Hukukun mantığı budur. Siyasetin oldu bittileri, hukuku ötelememelidir.

Bize göre, Yüksek Seçim Kurulu'nun "*seçime katılabilecek siyasi partileri tespit ve ilan*" görevi (298 s. k. m. 14/11) bağlamında gerek doğrudan (Any m. 79) ve gerekse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı (SPK 104) aracılığıyla "*organsız kalan parti örgütlerini*" seçimden önceki altı aylık süre ekseninde belirlemesi ve katılma nisabını bu gerçeğe göre hesaplaması gerekir.

Hukukun doğru uygulanmaması, ehliyetin hukuka göre tespit edilmemesi Anayasa'nın 79. maddesinde öngörülen bir "*seçim yolsuzluğu*" dur. Seçimlerin yargısal düzene bağlanması, yalnızca hakemlik ögesinden değil, bununla birlikte seçim hukukunun bihakkın uygulanması hassasiyetine bağlıdır. Esasen aşağıda kısmen metinleri verilecek 16.07.2005 t, 3450 sayılı, 06.08.2005 tarih ve 352 sayılı Yüksek Seçim Kurulu içtihatlarının oturduğu hukuki zemin de aynı zemindir.

Sonuç olarak, görevden alınan örgüt yerine süresinde seçim yapılmamak yoluyla oluşan boşluk ve organsız kalmaya muhatap örgütler, seçime katılma nisabında gözetilemezler. Bu temelde belirlenecek katılma ehliyetinde yeter sayıya ulaşamayan parti, seçime katılamaz.

Yeter sayısının, seçimden en az altı ay evvel oluşmuş olması gerektiğinden, sözgelimi boşluğun seçimden üç ay evvel (son altı ay içinde) herhangi bir yolla giderilmesi, sonuca etkili değildir. Ehliyet, özellikle iktidara talip siyasal partide ehliyet, bütün unsurları ile kamu düzeninden olup uygulama muhataplarının (Yüksek Seçim Kurulu yargısı dahil) re'sen ve harfiyyen nazara almaları asıldır.

Demokrasi de kuralına göre bir oyundur. Kural ihlali, neticeyi yok eder. Ehliyeti düzenleyen her iki hükmün buyurucu niteliği tartışmasızdır (SPK: 36, 298 S. K. 14/11). Seçimden altı ay evvel teşkilat yeter sayısını bulamayan bir parti, bir gün sonra bütün Türkiye'de teşkilatlansa dahi seçime katılamaz.

Kayıyımın ikame ve yasal organ niteliği teoride kabul edilmektedir.<sup>14</sup> Bize göre de seçimden altı ay evvel kayıyımın atandığı teşkilatların seçim ehliyetinde gözetilmeleri gerekir.

<sup>14</sup> Gümüş, M. Alper, Prof. Dr., a. g. e., s. 104. Öztan, Bilge, Prof. Dr., a. g. e., s. 88-93.

## V. SORUNLA İLGİLİ YARGI UYGULAMALARI

### 1. Kayyımlık Hukuku Yönünden

Bir partinin Niğde il örgütünün görevden alınıp geçici yönetimin 45 gün içinde kongreyi toplamaması üzerine örgüte kayyım atanması için bir parti üyesi tarafından sulh hukuk mahkemesine yapılan başvuru kabul edilmiş, kayyım kurulu tayin edilmiştir. Bu yazımızın dipnotunda kararı aynen veriyoruz.<sup>15</sup> Amacımız benzeri başvurularda emsal

<sup>15</sup> Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi 02.06.2005 t, 148/119-E/K. Kararda şöyle denmiştir: “G. düşünüldü. Davacı tedbir dilekçesinde özetle, Niğde İl Başkanı ve İl Yönetim Kurulu 18.2.2004 tarihinde Merkez Yönetim Kurulu kararı ile görevden alındığını, bu kararın kendilerine 18.02.2004 tarihinde tebliğ edildiğini, İl Başkanı olarak Kemal Göncü’nün onanarak atandığını, kurulun uzun süre sonra görevini sona erdirdiğini, bu kez yerine Sefa Erdoğan’ı kayyum heyeti atandığını, Kurulun görevi CHP tüzüğü’nün 44/B maddesi gereğince 45 gün içinde sadece olağanüstü Kongre yapmak ile sınırlı olduğunu, Siyasi Partiler Yasası’nın 19. maddesi 5. bendinde ise, işten el çekirme kararının İl Yönetim Kurulu’na bildirilmesinden itibaren 45 gün içinde İl Kongresi toplanarak İl Yönetim Kurulu’nu seçileceğinin bu süre içinde yeni delegeler seçilmiş değilse kongrenin eski delegelerle toplanacağını belirtildiğini, CHP Tüzüğü’nün 44/B M maddesi de olağanüstü kongrelerin aynı şekilde 45 gün içinde yapılmasını düzenlendiğini, siyasi Partiler Yasası’nın emredici hükmüne uygun davranmamışlar ve 45 gün geçmesine rağmen Kongrenin yapılmadığını, bu konuya itiraz ettiğini, İtirazın parti tarafından ret edildiğini, Kongre yapılmasını Niğde 3. Noterliği kanalı ile bildirdiklerini, bir sonuç alamadığını, bu durumlardan dolayı CHP Tüzüğü’nün ilgili maddelerine muhalefet etmek suçundan CHP Genel Sekreterini Yargıtay Başsavcılığı’na şikayet ettiğini, bu nedenle dava açmak zorunda kaldıklarını, Niğde’deki bu uygulamanın Siyasi Parti Kanunu’na aykırı olması ve ayrıca Tüzüklerine de aykırı olması nedeniyle yargı makamlarının verdiği karar ile kongre yaptığı kökleşmiş İçtihat haline geldiğini, Anayasa’nın 68.maddesinde Siyasi Partiler hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır, yine 69. madde Siyasi partilerin faaliyetleri parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarını demokrasi ilkelerine uygun olması gerektiğinin belirtildiği, Niğde İl Geçici Kurulunun Olağanüstü Kongresi yapmamasının Anayasa’ya ve siyasi parti yasasına ve CHP Tüzüğü’ne aykırı olduğunu, hukuka aykırılık halen ısrarla devam ettiğini, yasal gerekçeler karşısında yetkisiz olan mevcut Niğde CHP İl geçici Kurulu’nun Kongre çalışmalarının durdurulması için tedbir konulmasına, Anayasa’nın genel ilkeleri ve yasasının emredici hükmüne uygun olarak açıklanan gündem ile olağanüstü Niğde İl Kongresi’nin yapılmasına karar verilmesini, geçici kurulun olağanüstü il kongresi çalışmalarını başlatmak üzere tedbiren oluşturulmasına karar verilmesini istemiştir.

Davalılara usulüne uygun olarak tebligat çıkartılmış, davalılardan CHP Niğde İl Başkanlığı vekili, Ankara mahkemelerinin yetkili olduğunu, Siyasi Partiler Yasası’nın 15. maddesine göre de husumet itirazında bulunduklarını, İl Başkanlığı’na husumet yöneltilemeyeceğini, delege tespitinin kongre takvimi süreci işlemeye başlamış olup takvimin CHP Genel Merkezi’nce belirlendiğini, tedbir isteginin esastan reddine karar verilmesini talep etmiş, Ankara CHP Genel Başkanlığı ile cevap dilekçesinde ihtiyati tedbir isteginin usulsüz ve hukuka aykırı olarak

olarak kullanılmayı sağlamak ve siyaset kurumunu hukuk zeminine çekecek çabaların (başvuruların) yaygınlaşmasına destektir. Giderek bu konuda hukuki duyarlılığın ve demokrasi kültürünün oluşması hedeflenmektedir.

Karar, iş bölümü itibarıyla birkaç daire seyahatinden ve ayları alan incelemeden sonra Yargıtay Yüksek 2. HD'ce aynen onamıştır.<sup>16</sup>

açılan davanın görev yetki ve husumet itirazları göz önünde bulundurularak esas yönünden reddedilmesine karar verilmesi istenmiştir.

Dosyadaki kanıtların değerlendirilmesinde, Niğde CHP İl Örgütü Merkez Yönetim Kurulu'na 25.04.2004 tarihinde görev de yerine geçici kurul oluşturulmuştur.

Seçilen bu geçici kurulun görevi 45 gün içinde il kongresini toplayarak yeni daimi kurulu seçmektir. Davalı Parti Başkanlığı'nı cevap dilekçesinde Niğde CHP İl Örgütü'nü görevden aldıktan sonra 45. gün içinde il kongresini toplayıp yeni il yönetimini seçmediği anlaşılmıştır. Siyasi Partiler Kanunu'nun anılan konudaki süreye ilişkin hükmü açık ve kesin olup hangi nedenle olursa olsun bu sürenin uzatılması mümkün değildir. CHP Merkezi Karar ve Yönetim Kurulu'nun Kararı ile işten el çektilen Niğde İl Yönetim Kurulu'nun el çektilme tarihinden itibaren 45 gün içinde il kongresini toplayarak Siyasi Partiler Kanunu'nun 19. maddesi açık hükmüne rağmen yasal zorunluluğu yerine getirmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle 45 gün içinde yeni delege de seçilemediğinden eski delegelerle il kongresini toplayarak seçim yapmak üzere aşağıdaki kayyum heyetinin seçilmesine karar verilmiş aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Gerekçede açıklandığı üzere,

1. Davacının davasının kabulü ile, CHP Niğde İl Örgütü'nün olağan üstü toplantısını yapmak üzere ve genel kurulu toplantıya çağırarak üzere parti üyelerinden İskender Ceylan, H. Ahmet Gemici, Mustafa Genç, Serdar Dinçer, Hüsnü Işık, Mehmet Yüksel, Ahmet Bülbül'ün Dernekler Kanunu'nun 20. maddesi, CHP Parti Tüzüğü'nün 44. maddesi Siyasi Partiler Kanunu'nun 19. maddesi gereğince GÖRÜLENDİRİLMELERİNE,

Yasa yolu açık olmak üzere davacının ve davalı vekilinin yüzüne karşı diğer davalının yokluğunda verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı.

<sup>16</sup> Y2 HD 27.12.2005 t, 20548/18375-E/K. Kararda aynen şu sonuca varılmıştır: "Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen ve yukarıda tarih numarası gösterilen hüküm temyiz edilmekle evrak okunup gereği görüldüğü düşünüldü.

Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle kanuna uygun sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir yanlışlık görülmemesine göre yerinde bulunmayan bütün temyiz isteğinin reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı onama harcının temyiz edene yükletilmesine, peşin alınan harcın mahsubuna, iş bu kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere oybirliğiyle karar verildi. 27.12.2005 Salı"

## 2. Süre Geçtikten (45/30 Günlük Süreler Dolduktan) Sonra Kongrenin Kayyıma Rağmen Parti Tarafından Yapılamazlığı Yönünden

Niğde olayında kayyıma muhatap parti, kongreyi bizzat toplama kararı almış, gün belirleme ve çağrı işlemleri tamamlanan, fakat parti-nin kongre toplama yetkisinin sona ermesi ve benzeri gerekçelerle vaki şikayet üzerine kongre, ilçe seçim kurulunca iptal edilmiş ve bu görevin kayyım tarafından yerine getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.<sup>17</sup>

<sup>17</sup> Niğde İlçe Seçim Kurulunun 3.7.2005. t, 11 sayılı kararı. Kararda “İlçe Seçim Kurulu Başkanlığımızca 12.7.2005 tarihli CHP İlçe Kongresi seçimine ilişkin belge ve evraklar celp edilmiş ve itiraz dilekçesi ve ekindeki belge ve evraklarda birlikte değerlendirilmeye alınmıştır.

Yapılan belge ve evraklar üzerindeki inceleme sonucunda CHP Merkez İlçe Başkanlığı’nca 27.6.2005 tarihi itibarı ile CHP Merkez İlçe Kongresi talebinde bulunulduğu ve ekte 222 kişiden ibaret delege listesini de ibraz ettikleri gözlemlendi.

İtiraz dilekçesinde Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi’nin CHP geçici yönetim kurulunun görevden alınmasına ilişkin kayyum heyeti seçimine ilişkin Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi’ndeki yargılamanın devam ettiği ve duruşmasının 20.7.2005 tarihine verildiği keza, yine aynı mahkemenin bu kez CHP geçici İl Yönetim kurulu’nun iptal edilip yerine kayyum heyetinin tespit edildiğine ilişkin 2005/148-119 esas ve karar sayılı 2.6.2005 tarihli Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi’nin karar suretinin olduğu ve delege seçiminde usulsüzlük iddiasına ilişkin bir kısım tutanak suretlerinin de eklenmiş olduğu anlaşıldı.

Yapılan bu incelemeler sonucunda itiraz eden tarafın delege listesine yönelik itirazının listenin 4.7.2005 tarihinde askıya çıkacağı dilekçelerin ise 1.7.2005 tarihi itibarı ile verildiği göz önüne alınarak delege listesinin iptaline ilişkin talebin süre yönünden REDDİNE,

İlçe yönetim kurulu yönü ile ise her ne kadar mahkeme kararı ile ilçe geçici yönetim kurulunun fes edildiği ve kayyum heyeti atandığına ilişkin bir mahkeme kararı yok ise de CHP Tüzüğü’nün 44. maddesinin c fıkrası gereğince ilçe geçici yönetim kurulunun 30 gün içinde seçimleri yapmakla görevli ve yetkili olduğu ancak 30 günlük yasal süresi içerisinde geçici yönetim kurulunun ilçe teşkilatını ilçe kongresine götürmediği anlaşıldığından bu durumda CHP ilçe yönetim kurulunun fiilen mevcut bulunmadığı bundan dolayı CHP Niğde İlçe Teşkilatı’nın 12.7.2005 tarihli organ seçimlerinin yapılması kanunen mümkün olmadığı göz önüne alınarak itirazın bu cihetle kabulü ile 12.7.2005 tarihli seçim günü alınmak kaydı ile seçimlerin yenilenmesine ilişkin aşağıdaki şekilde 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 12. maddesi ve CHP Tüzüğü’nün 50/c.maddesi gereğince kesin karar verilmesi yoluna gidilmiştir.

Karar Yukarda açıklanan gerekçeler nazara alınarak;

1. İtiraz sahiplerinin söz konusu delege listesi askıya çıkmadan itirazda bulundukları göz önüne alınarak bu yöndeki itirazın askı süresi içerisinde yapılması gerektiğinden bu yöndeki itirazın açıklandığı gibi süre yönünden REDDİNE,

2. Mevcut hali ile CHP Niğde İlçe Yönetim Kurulu ve geçici yönetim kurulu yasa gereği bulunmadığından mevcut geçici ilçe yönetim kurulunun ilçe teşkila-

Niğde il seçim kurulu, itiraz üzerine, ilçe seçim kurulunun kararını kaldırmış ve fakat Yüksek Seçim Kurulu, ilçe seçim kurulu kararının doğru olduğu sonucuna varmış,<sup>18</sup> oy çokluğu ile sonuçlandırdığı itirazın

tının kongre seçimine götürme yetkisi de yasa gereği bulunmadığından 12.7.2005 tarihinde yapılacak CHP Niğde İlçe Kongresi'nin İPTALİNE,

3. Yeni atanacak Kayyum heyetinin 3.8.2005 - 3.9.2005 tarihleri arasında İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından seçim günü almaları kaydı ile seçimin yenilenmesine, karardan birer suretin itiraz eden taraflara ve CHP İlçe Başkanlığına tebliğine ilişkin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 12. maddesi ve CHP Tüzüğü'nün 50/c. maddesi gereğince KESİN olarak karar verilmiştir. 3.7.2005"

- <sup>18</sup> YSK'nun 16.7.2005. t, 340 sayılı kararı. Kararda şöyle denmiştir: "Kurulumuz Başkanlığına Üzeyir Baştürk ve Tevfik Caymaz tarafından verilen müşterek imzalı dilekçede; Cumhuriyet Halk partisi Niğde Merkez İlçe Başkanlığı'na 12 Temmuz 2005 günü Merkez İlçe olağan kongresini yapmak üzere Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'na başvurulduğu, görevi dolmuş ve yetkisi bitmiş olan geçici kurulun hukuken kongre yapmasına sıfatı olmadığı ve bu nedenle geçici kurul tarafından yapılmak istenen Merkez İlçe Kongresi'nin iptali ile Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi'nce atanacak Kayyum Heyeti'nin uygun bir tarihte kongre yapılmasına karar verilmesinin talep edildiği, yapılan itiraz sonucu Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'na 03.07.2005 tarih ve 2005/11 sayılı karar ile itirazın kabul edilerek Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi'nin iptal edildiği ve Sulh Hukuk Mahkemesi'nce yeni atanacak Kayyum Heyeti'nin 03.08.2005-03.09.2005 tarihleri arasında İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'ndan seçim günü almaları kaydı ile seçimin yenilenmesine karar verildiği, bu karara karşı İl Seçim Kurulu nezdinde yapılan itirazın ise Niğde İl Seçim Kurulu'nun 08.07.2005 gün ve 2005/10 sayılı kararı ile, İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın 2005/11 sayılı kararının ortadan kaldırılmasına karar verildiği, oysa 2820 sayılı kanunun 21. maddesi gereği İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nun vermiş olduğu kararın kesin nitelikte olduğu ve İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın söz konusu 2005/11 sayılı kararının aynen geçerli sayılması gerektiği belirtilerek, Niğde İl Seçim Kurulu'na verilen 08.07.2005 gün ve 2005/10 sayılı kararının kaldırılarak ilçe kongresinin iptaline karar verilmesi istenilmiş olmakla, konu incelenerek;

#### GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 20. maddesinde; delege seçimleri ile ilçe teşkilatının yapısı ve oluşum esasları açıklanmış, ayrıca ilçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağına parti tüzüğünde gösterileceği belirtilmiş ve işten el çekirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden otuz gün içinde ilçe kongresinin toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunun seçileceği öngörülmüş,

Aynı Kanun'un 21. maddesinin 2-3-4. fıkralarında; "Seçim yapılacak büyük kongreyle il ve ilçe kongrelerinin toplantılarından en az on beş gün önce, kongreye katılacak parti üyelerini belirleyen listeler, büyük kongreyle il kongreleri için Yüksek Seçim kurulunun önceden belirleyeceği seçim kurulu başkanına, ilçe kongreleri için o yer ilçe seçim kurulu başkanına, ilçede birden fazla ilçe seçim kurulunun bulunması halinde birinci ilçe seçim kurulu başkanına iki nüsha olarak verilir. Ayrıca toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk sağlamadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya ilişkin hususlar da bildirilir.

Seçim kurulu başkanı, gerektiğinde ilgili kayıt ve belgeleri de getirtip incelemek suretiyle

*varsa noksanları tamamlattırdıktan sonra seçime katılacakları belirleyen liste ile yukarıdaki fıkra da belirtilen diğer hususları onaylar. Onaylanan liste ile toplantıya ilişkin diğer hususlar kongrenin toplantı tarihinden yedi gün önce siyasi partinin ilgili teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilan edilir. İlan süresi üç gündür.*

*İlan süresi içinde, listeye yapılacak itirazlar hakim tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak siyasi partinin ilgili teşkilatına gönderilir.” Hükümüne yer verilmiştir.*

12 Temmuz 2005 günü yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi seçimi ile ilgili olarak yapılan itiraz üzerine ne gibi bir işlem yapılması hususunda tereddüde düşülen konu hakkında Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nın 01.07.2005 gün ve 2005/100 sayılı yazısı ile görüş talebinde bulunulmuş olup, Yüksek Seçim Kurulu’nun 02.07.2005 gün ve 2005/315 sayılı kararı ile de; Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi ile ilgili olarak İlçe seçim kurulu Başkanlığı’nın yazılarında belirtilen konularda, İlçe Seçim Kurulu Başkanı’nca 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 20. ve 21. maddeleri ile ilgili siyasi partinin Tüzük ve yönetmeliklerin birlikte incelenerek karar verilmesi gerektiğinden, itiraz konusu hakkında Yüksek Seçim Kurulu’nca görüş bildirilmesinin mümkün olmadığına, Karar verilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu’nun 2005/315 sayılı kararı üzerine; Niğde Merkez İlçe seçim Kurulu Başkanlığı’nın 03.07.2005 tarih ve 2005/11 sayılı kararı ile “Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe yönetim kurulu ve geçici yönetim kurulunun yasa gereği bulunmadığından mevcut geçici İlçe yönetim kurulunun İlçe teşkilatının kongre seçimine götürme yetkisi de yasa gereği bulunmadığı gerekçesiyle, 12.07.2005 tarihinde yapılacak İlçe kongresinin iptaline ve yeni atanacak kayyum heyetinin 03.08.2005 - 03.09.2005 tarihleri arasında İlçe seçim kurulu başkanlığından seçim günü almaları kaydı ile seçimin yenilenmesine,”

Niğde İl Seçim Kurulu yapılan itiraz üzerine, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nca verilen “12.07.2005 günü yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe kongresinin iptaline yeni atanacak kayyum heyetinin İlçe seçim kurulu başkanlığından seçim günü almaları kaydı ile seçimin 03.08.2005- 03.09.2005 tarihleri arasında yenilenmesine” ilişkin 03.07.2005 tarih ve 2005/11 sayılı kararının tam kanunsuzluk hali bulunduğu gerekçesiyle, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu kararının ortadan kaldırılmasına 08.07.2005 tarih ve 2005/10 sayılı karar ile,

Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı, İl Seçim Kurulu’nca kongrenin iptaline ilişkin kararın ortadan kaldırılmasına karar verildikten sonra delege listesi ile ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulu’ndan görüş bildirilmesi talebinde bulunulmuş ve Yüksek Seçim Kurulu’nun 09.07.2005 günlü, 2005/329 sayılı kararı ile de; 2005/315 sayılı Kurulumuz kararının göz önüne alınarak, 2820 sayılı kanunun 21 maddesi gereğince karar verme yetki ve görevinin sadece İlçe Seçim Kurulu Başkanı’na ait olduğundan, Yüksek Seçim Kurulu’nun İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nın yazılarında belirtilen konularda görüş bildirilmesine yer olmadığına,

Karar verildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda sözü edilen kanun hükümlerinden anlaşıldığı üzere; Niğde Merkez İlçe seçim Kurulu Başkanı’nca kurulumuzun 02.07.2005 tarih ve 2005/315 sayılı kararı da göz önüne alarak vermiş olduğu “mevcut hali ile Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Yönetim Kurulu ve geçici yönetim kurulu yasa gereği bulunmadığından mevcut geçici yönetim kurulunun İlçe teşkilatının kongre seçimine

götürme yetkisi de yasa gereği bulunmadığından, 12.07.2005 tarihinde yapılacak Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin iptaline" ilişkin 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararının 2820 sayılı Siyasi partiler Kanunu'nun 21. maddesi gereğince kesin olduğu ve kararın ve içeriğinin tam kanunsuzluk hali taşımadığından,

Niğde İl Seçim Kurulu, Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin iptaline ilişkin Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı kararının kesin nitelikte bulunması ve kararın içeriği itibarıyla tam kanunsuzluk hali içermemesi nedeniyle, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca verilen 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararı itiraz sonucunda incelenerek 2820 sayılı kanunun 21. maddesi gereğince inceleyip karar verme yetkisi bulunmamaktadır,

Bu nedenle;

Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca kesin olarak verilen ve yukarıda sözü edilen kararı inceleyerek *"Tam Kanunsuzluk nedeniyle Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın kararının ortadan kaldırılmasına"* ilişkin Niğde İl Seçim Kurulu kararının 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 21. maddesine aykırı olduğu ve kararın verilmiş biçimi ve şekli nedeniyle 298 sayılı Kanunun 130. maddesinde belirtilen tam kanunsuzluk halini içerdiğinden Niğde İl Seçim Kurulu tarafından verilen 08.07.2005 tarih 2005/10 sayılı kararının tam kanunsuzluk nedeniyle iptaline, Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe kongresinin Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca verilen 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararına göre yapılmasına ve 19.07.2005 tarihinde yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin geçersiz sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir.

SONUÇ:

Yukarıda açıklanan nedenlerle;

1-İtirazın kabulü ile Niğde İl Seçim Kurulu'nca verilen 08.07.2005 günlü, 2005/10 sayılı kararın kaldırılmasına,

2-Yüksek Seçim Kurulu kararı doğrultusunda verilen ve Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe kongresi seçiminin iptali ile kongrenin Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın belirleyeceği günde yapılmasına ilişkin 03.07.2007 tarih 2005/11 sayılı kararına göre işlem yapılmasına ve 19.07.2005 tarihinde yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin geçersiz sayılmasına,

3- Karar örneğinin Niğde İl ve Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlıkları ile Üzeyir Baştürk ve Tevfik Caymaz'a gönderilmesine, 16.07.2005 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi". Değerli kurul üyesi Yüksek Yargıç Yılmaz Derme'nin muhalefet şerhi şöyledir: "İlçe Seçim Kurulu Başkanlarının, siyasi partilerin tüzüklerine göre kongreye iştirak edecek delegeleri belirleyip kesinleştirilmesinde hiçbir yasal görevi mevcut değildir. Bu partilerin iç sorunudur. Delege seçiminde tüzüğe veya yasaya aykırılık iddia ediliyor, delegeliğin iptali isteniyorsa bunun çözüm yeri yargı mercileridir. İlçe seçim kurulu başkanlarının yargılama yapmadan delilleri toplamadan, tarafların itirazlarını almadan, üstelik temyiz yolu bulunmayan kesin kararlarla soruna çözüm getirmesi mümkün olmadığı gibi yasaya da aykırı olur.

İlçe seçim kurullarının Anayasa ve seçim kanunlarında yazılı görev ve yetkileri bu yasalarda belirtilen genel seçimlerle ilgilidir. Yasalar bunun dışında ilçe seçim kurulu başkanlarına siyasi partiler, odalar, borsalar, barolar, sendika ve derneklerin organ seçimlerini denetleme yetkisini de vermişlerdir. Ancak, bu yetkinin organları seçecek ve tüzüğe göre belirlenmiş delegelerin seçimini de denetlenmesini kapsamadığı açıktır. Bu seçimlerde ilçe seçim kurulu başkanları parti veya teşekkülün yetkili organınca verilecek delege listesini şeklen inceleyip ilanını sağlama ve itiraz

tekrarında Yüksek Kurul, oy birliğine ulaşmış ve böylelikle uygulama, seçim hukukumuz yönünden kökleşmiştir.<sup>19</sup>

olursa karara bağlayıp kesinleştirmekle görevlidirler.

İlçe seçim kurulu başkanlarının siyasi partilerin kongrelerini yapıp yapamayacağına veya yapılmış bir kongreyi iptale yetkileri de yoktur. Ancak delege listelerindeki eksiklikleri tamamlamak organ seçimini denetlemek, itiraz olursa kesin karar vermek ve şartları oluştuğunda yalnızca kongrenin seçime ilişkin gündemini iptal ve seçimi yenileme yetkileri mevcuttur.

Netice olarak, ilçe seçim kurulu başkanlarının delege seçimleri ile ilgili kararları yetki ve görevsizlik nedeni ile yok sayılmak, keza partilerin yasa ve tüzükleri gereği yetkili organlarınca yapılması gereken kongrelerin yapılıp yapılmayacağına ve iptaline dair yargının yetkisindeki yasadan kaynaklanmayan kararlar verilmemeli. Bu kurallara uyulmadan verilen Yüksek Seçim Kurulu kararındaki çoğunluk görüşüne katılmamaktayım”.

<sup>19</sup> YSK’nun 6.8.2005 t, 352 sayılı kararı. Kararda “*tam-kanunsuzluk*” formatı temelinde ulaşılan sonuç şudur: “Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı aracılığı ile kurulumuz başkanlığına gönderilen Tevfik Caymaz imzalı dilekçede; Yüksek Seçim Kurulu’nun 16.07.2005 tarih ve 340 sayılı kararı ile kesinleşen Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nun 03.07.2005 tarih ve 2005/11 sayılı kararına göre mahkemece seçim yapmaya yetkili yeni Kayyum Heyeti tarafından ilçe kongresi seçimi yapılması gerektiği halde, Yüksek Seçim Kurulu kararı uyarınca kabul edilen yasal olarak kongre yapmaya yetki ve sıfatı olmayan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Geçici Kurulu’nun 15.08.2005 tarihinde kongre yapması uygun görülen Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu’nun 26.07.2005 tarihli ve 2005/120 sayılı yazısı ile belirtilen 15 Ağustos 2005 günü yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi’nin iptali ile Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi’nde devam eden davada yeni atanacak Kayyum Heyetinin talebi üzerine Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nca uygun görülecek bir tarihte ilçe kongresinin yapılmasına karar verilmesi istenilmiş olmakla, konu incelenerek; GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ: Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi seçimi ile ilgili olarak yapılan itiraz üzerine, Yüksek Seçim Kurulu’nca; Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı’nca kurulumuzun 02.07.2005 tarih ve 2005/315 sayılı kararı da göz önüne alarak vermiş olduğu “mevcut hali ile Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Yönetim Kurulu ve geçici yönetim kurulu yasa gereği bulunmadığından mevcut geçici yönetim kurulunun ilçe teşkilatının kongre seçimine götürme yetkisi yasa gereği bulunmadığından, 12.07.2005 tarihinde yapılacak Cumhuriyet Halk Partisi İlçe kongresinin iptaline” ilişkin 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararının 2820 sayılı Siyasi partiler Kanunu’nun 21. maddesi gereğince kesin olduğu ve kararın ve içeriğinin tam kanunsuzluk hali taşımadığından, Niğde İl Seçim Kurulu’nun, Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresinin iptaline ilişkin Niğde Merkez ilçe Seçim Kurulu Başkanlığı kararının kesin nitelikte bulunması ve kararın içeriği itibarıyla tam kanunsuzluk hali içermemesi nedeniyle, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nca verilen 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararı itiraz sonucunda incelenerek 2820 sayılı Kanunu’nun 21. maddesi gereğince inceleyip karar verme yetkisi bulunmadığı sonucuna varılmış ve Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’nca kesin olarak verilen ve yukarıda sözü edilen kararı inceleyerek “Tam Kanunsuzluk

nedeniyle Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nın kararının ortadan kaldırılmasına" ilişkin Niğde İl Seçim Kurulu kararının 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 21. maddesine aykırı olduğu ve kararın verilmiş biçimi ve şekli nedeniyle 298 sayılı Kanunun 130. maddesinde belirtilen tam kanunsuzluk halini içerdiğinden Niğde İl Seçim Kurulu tarafından verilen 08.07.2005 tarih 2005/10 sayılı kararının tam kanunsuzluk nedeniyle iptaline, Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi'nin Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca verilen 03.07.2005 tarih 2005/11 sayılı kararına göre yapılmasına ve 19.07.2005 tarihinde yapılacak olan Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin geçersiz sayılmasına karar verilmiştir.

Olayımızda, kurulumuzun söz konusu 2005/340 sayılı kararıyla kesinleşen Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının 03.07.2005 tarih ve 2005/11 sayılı kararına göre mahkemece seçim yapmaya yetkili kılınacak yeni Kayyum Heyeti tarafından ilçe kongresi seçimi yapılması gerektiği halde, bu kez kongre yapmaya yetki ve sıfatı olmayan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Geçici Kurulu tarafından kongre yapılmak üzere talepte bulunulmuş ve Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca da kongre yapılma talebi uygun görülerek, talep edilen 15.08.2005 tarihinde kongrenin yapılması yolunda ilan edilmiştir.

Oysa, itiraz dilekçesinde ve Yüksek Seçim Kurulu'nun 2005/340 sayılı kararında da belirtildiği üzere, Geçici Yönetim Kurulunun ilçe teşkilatını kongre seçimine götürme yetkisi yasa gereği bulunmamasına karşın, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı itiraz üzerine verilmiş olan Yüksek Seçim Kurulunun 2005/340 sayılı kararını göz ardı ederek aynı geçici kurul tarafından yapılan kongre yapma talebini uygun bulmuş ve daha evvelinde İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'nca verilmiş olan 03.07.2005 tarih, 2005/11 sayılı kararını da hiçe saymıştır.

Kaldı ki, konu ile ilgili olarak Sulh Hukuk Mahkemesi'nde açılan dava halen devam ettiği gibi, yeni Kayyum Heyeti de atanmış değildir.

Bu bakımdan, koşulların ve şartların hiç değişmemiş olması karşısında, yetkisi ve sıfatı bulunmayan Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Geçici Kurulu'nun talebi üzerine, Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nca İlçe Kongresi'nin 15.08.2005 tarihinde yapılması yönünde yapmış olduğu işlem yasaya ve Yüksek Seçim Kurulunun 2005/340 sayılı kararına aykırılık teşkil ettiğinden, Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi seçiminin Yüksek Seçim Kurulu'nun 2005/340 sayılı kararı ile verilip kesinleşen Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının 2005/11 sayılı kararları doğrultusunda yapılmasına ve 15.08.2005 tarihinde yapılmasına karar verilen Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin yasal dayanağı bulunmadığından geçersiz sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir.

#### SONUÇ:

Yukarıda açıklanan nedenlerle;

1. İtirazın kabulü ile, Cumhuriyet Halk Partisi Niğde Merkez İlçe Kongresi seçiminin Yüksek Seçim Kurulu'nun 2005/340 sayılı kararı ile verilip kesinleşen Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının 2005/11 sayılı kararları doğrultusunda yapılmasına ve 15.08.2005 tarihinde yapılmasına karar verilen Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Kongresi'nin yasal dayanağı bulunmadığından geçersiz sayılmasına,

2. Karar örneğinin Niğde il ve Niğde Merkez İlçe Seçim Kurulu Başkanlıkları ile Tevfik Caymaz'a gönderilmesine, 06.08.2005 tarihinde oybirliği ile karar verildi".

### 3. Sürenin Dolması İle Görevi Sona Eren Geçici Kurulun Parti Adına Hiçbir İşlem Ve Tasarrufla Bulunamaması Yönünden

Geçici yönetim, meşruiyetini kanundan (SPK m. 19, 20) alan, görev süresi kesin ve sınırlı olarak yasada belirtilen bir kuruldur. Yasada öngörülen sürelerin dolması ile geçici yönetimin statüsü ve yetkileri sona erer. Bu süreden sonra parti adına yapılmış hiçbir işlem (temsil, sözleşme ve diğerleri) geçerli değildir. Bu süre dolduktan sonra geçici yönetim tarafından parti adına yapılan hiçbir işlemde parti sorumlu tutulamaz. Bu durumda hukuki sorumluluk, doğrudan ve kişisel olarak geçici yönetimindir.

Belirtilen hukuki sonuç, üst-organlarca- söz gelimi merkez teşkilatınca-ortadan kaldırılamaz ve önlenemez. Yetkisiz kişilerin parti adına yaptıkları işlemler, partinin icazeti ile de geçerlik kazanmaz.

Ehliyet hukuku, kamu düzenindendir. Siyasal partileri bu ilkeden bağışık tutacak bir istisnayı ve imtiyazı (!) yürürlükteki hukukumuz tanımamaktadır.

Görevi sona eren geçici yönetimin disiplin kuruluna sevke ilişkin kararı, mahkemece iptal edilmiştir.<sup>20</sup> Bize göre SPK 57 maddesi kap-

<sup>20</sup> Ordu Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 9.9.2004 t, 285/218-E/K sayılı kararı. Kararı şöyle denmiştir: "GD: Davacılar mahkememize verdiği dilekçesinde ve duruşmada alınan beyanlarında özetle; CHP Ordu İl Başkan ve Yönetimi Genel Merkezin 18.2.2004 tarih 2004/877 sayılı yazısı ile görevden alındığını, aynı tarihte Rahmi Güner başkanlığında geçici kurulun görevlendirildiğini, parti tüzüğü'nün 44/B maddesi gereğince geçici kurulun 45 gün içerisinde seçim yapmak üzere olağan üstü il kongresini toplamakla yükümlü olduğunu, hal böyle olmasına rağmen geçici kurulun belirtilen süre içerisinde seçim yapmadığı gibi kendilerine Ordu 1. Noterliği'nin 9.6.2004 tarih 43-4 sayılı kongre kararı alınması yolunda ihtarname gönderildiğini böylece delege sıfatı taşımaları nedeniyle önlemleri disiplin kuruluna sevk ederek oy kullanmalarının engellenmek istendiğini, geçici kurulun böyle bir yetkisinin olmadığını bildirerek davalı partinin geçici kurulu tarafından haklarında verilen disiplin kuruluna sevk kararının iptaline karar verilmesini talep ve dava etmişlerdir.

Parti il yönetim kurulu adına başkan Rahmi Güner mahkememize verdiği 6.8.2004 havale tarihli cevap dilekçesinde özetle; CHP İl Başkanlığı'nın taraf olma ehliyetinin olmadığını, partiyi temsil yetkisinin Genel Başkan'a ait olduğunu, hukuki işlemlerin partinin genel merkezinde katılması gerektiğini, partinin genel merkezinin de Ankara'da bulunduğunu, mahkememizden verilen ihtiyati tedbir kararının usule ve yasaya aykırı olduğunu, Parti disiplin yönetmeliğinin 25. maddesi gereğince geçici veya kesin çıkartmayı gerektiren hallerde disiplin kuruluna

göndermeye yetkili yönetim birimleri tedbir niteliğinde olmak üzere gerekçeleri ile birlikte disiplin kuruluna gönderilen üyeyi parti içindeki görevinden uzaklaştırabileceğini, ilgilinin 3 gün içerisinde bu tedbir kararının kaldırılmasını isteyebileceğini, gerekli kararın da yedi gün içinde verileceğini, ilgilinin itirazı varsa 30 gün içinde asliye hukuk mahkemesine dava açabileceği bildirildiği halde bunun yapılmadığını bildirerek davanın reddine karar verilmesini istemiştir.

Davaya davalı yanında müdahil olmak isteyen CHP Genel Sekreterliği mahkememize gönderdiği dilekçesinde davalı parti geçici il kurulu başkanının bildirdiği aynı iddiaları ileri sürerek davaya müdahale talebinde bulunmuş ve 9.9.2004 tarihinde davalı yanında CHP Genel Sekreterliği'nin müdahil olarak davaya kabulüne karar verilmiştir.

Davacılar 9.9.2004 tarihli oturumda dava dilekçelerini tekrarlar, müdahale talebini mahkemenin taktirine bıraktıklarını, il geçici kurulunu atayan merkez kararının iptali yönünde Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'ne dava açtıklarını, buradaki davalarının geçici il kurulunun yaptığı işlemin iptaline yönelik olduğunu bu nedenle husumeti doğru gösterdiklerini bildirmişlerdir.

Dosyamız içerisine alınan Mahkememizin 2004/66 D.İş dosyası içerisinde bulunan CHP Tüzüğü'nün incelenmesinde, Tüzüğün 44. maddesinin B. bendinde il başkanı ve il yönetim kurulu birlikte veya yalnız il yönetim kurulu görevinden alınması halinde, Merkez Yönetim Kurulu'nun yedi kişilik bir geçici kurul koyacağını, il geçici kurulunun da 45 gün içerisinde seçimleri yapmak üzere olağanüstü il kongresini toplaması gerektiğini hüküm altına almıştır.

CHP Tüzüğü'nün 44. maddesinde ve Siyasi Partiler Kanunu 19. maddesinde belirtildiği üzere, merkez yönetim kurulu tarafından atanan geçici kurul il kongresini toplamadan ve gerekli olan seçimi yapıp il yönetim kurulunu belirlemeden davacıları disiplin kuruluna sevk işlemini yapması Siyasi Partiler Yasasına ve CHP Tüzüğü'ne aykırı olduğundan geçici kurul bu tüzük ve yasaya göre mahkememizce yetkisiz bir kurulu olarak düşünüldüğünden davacıların davasını kabulüne karar vermek gerekmiştir.

Davalı ve müdahil tarafın yetki ve husumete ilişkin itirazları yönüyle de "Siyasi Partiler Yasası'nın 121. maddesinde TMK ve Demekler Kanunu demeklerle ilgili diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri siyasi partiler hakkında da uygulanacağı" belirtildiğinden CHP il Yönetiminin Genel merkezin bir şubesi olduğu kabul edilerek bu yönüyle davada sıfatı olabileceği mahkememizce kabul edildiğinden husumet yönünden itirazların reddine karar verilmiştir. İl CHP merkezinin bu yönüyle sıfatı kabul edildiğinden disiplin kuruluna sevk işlemi de mahkememizin yetki sınırında gerçekleştirildiğinden işlem Ordu'da yapıldığından mahkememiz yetkili kabul edilmiş ve yetki itirazının bu nedenle reddine karar verilmiştir. Ayrıca bu konuda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin Esas; 2003/10506, Karar; 2003/10653 1.12.2003 tarihli ilamı ile Turhal Sulh Hukuk Mahkemesi'nin davacı CHP İlçe Başkanlığı için vermiş olduğu hüküm onandığından Yargıtay'ın da husumet ve yetki yönünden düşüncesinin bu doğrultuda olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenlerle aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

**KARAR:** Yukarıda açıklanan nedenlere göre;

1. Davalı ve müdahil tarafın husumet ve yetki itirazı konusundaki itirazlarının, dava konusu geçici il kurulunun yapmış olduğu işleme ilişkin olduğundan itirazlarının reddine,

2. Davacıların davasının kabulü ile, davacıların 11.6.2004. gün 62/5 sayılı yazı ile

samında disiplin kurulu kararının iptaline yönelik bir davanın varlığı halinde böyle bir sonuca varılması daha doğru olur. Ancak kararın mantığı ve özü, hukukla tamamen örtüşmektedir.

#### 4. SPK 19 ve 20 Hükümlerindeki Sürelere ve Geçici Yönetime Anayasa Mahkemesi'nin Yaklaşımı

Anayasa Mahkemesi'nin ulaştığı sonuç, bu makalede ortaya çıkan sonuçla aynıdır. Yüksek Mahkeme, SPK 104 bağlamında kurduğu ihtar

İl Disiplin Kuruluna sevk edilme işlemlerinin iptaline,

Dair, Yargıtay yolu açık olmak üzere verilen karar davacılar ile davalı geçici il yönetim kurulu başkanının yüzüne karşı, müdahil Parti Genel Sekreterliğin yokluğunda okunup anlatıldı.9.9.2004" Bu makalenin yazımı sırasında karar, Yargıtay incelemesinden henüz geçmemiştir.

Benzer olayda mahalli mahkeme, disiplin kuruluna yetkisiz organın (geçici yönetimin) sevkine dayalı Yüksek Disiplin Kurulunun ihraç kararını iptal etmiştir. Karar şöyledir:

"DAVA: Davacı Vekili 28/09/2005 harç kayıt tarihli dilekçesi ile davacının davalı partinin yüksek disiplin kurulunca bir yıl süre ile ihraç kararı verdiğini, kararın yasa ve ana sözleşmeye aykırı olduğunu, ihraç kararının iptaline karar verilmesini talep etmiştir. CEVAP: Davalı parti adına verilen cevap dilekçesinde İzmir il disiplin kurulunca verilen kararın tüzük hükümlerine uygun olduğunu, davacının nezaket ölçülerini aşarak tüzükte açık hüküm bulunmasına rağmen basına beyanatta bulunduğunu, savunması ile ilgisi olmadığı halde partiye hakaret ettiğini, davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

GEREKÇE: Tarafların delilleri toplanmıştır.

Davacının savunmasını alarak onun cezalandırılması için yüksek disiplin kurulu başkanlığına sevk edilme işlemi ile ilgili işlemlerin İzmir il yönetiminin görevden alınması üzerine geçici yönetim tarafından yapıldığı anlaşılmıştır.

Görevden alma ve görevden alınanların yerine seçim parti tüzüğü'nün 43 ve 44 maddelerinde düzenlenmiştir. Tüzüğü'nün 44/B maddesine göre il geçici kurulu 45 gün içinde seçimleri yapmak üzere olağan üstü il genel kongresini toplama mecburiyetindedir. Tüzüğe göre geçici yönetimin görev süresi 45 günlük sınırlıdır. 45 günün dolması ile geçici yönetimin partiyi temsil yetkisi sona ermektedir. Bu süreden sonra partinin temsil edilebilmesi için partiye kayyum tayin edilebilmesi gerekmektedir.

Konak ilçe seçim kurulu başkanlığından gelen yazı cevabından İzmir il kongresinin il yönetiminin görevden alındığı 17/05/2005 tarihinden ve 45 günlük süreden çek sonra 04/09/2005 tarihinde yapıldığı anlaşılmıştır.

Süresi sona eren yönetim tarafından davacıdan savunma istenmesi ve onu yüksek disiplin kuruluna sevk edilmesi süresi sona erdiği ve görevsiz hale gelen kişiler tarafından yapıldığı için bunlara dayanılarak verilen yüksek disiplin kurulu kararı da geçersizdir.

Bu nedenlerle geçici ihraç kararının iptaline karar verilmiştir.

YARGI: Gerekçe açıklanan nedenlerle:

Davanın kabulü ile Yüksek Disiplin kurulunun 20/06/2005 tarih 26 esas 59 karar sayılı davacının 1 yıl süre ile geçici olarak çıkartılmasına ilişkin kararın iptaline Dair davacı vekilinin yüzüne karşı kesin olmak üzere verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı.23/05/2006" (Ankara 11 Asliye Hukuk Mahkemesi, 23.05.2006 t, 357/352 -E/K).

kararında şu sonuca varmıştır:

*“Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının başvuru yazısı ve eklenen ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:*

1. *Anavatan Partisi muhtelif il yönetim kurullarını, Parti Merkez ve Yönetim Kurulu kararıyla işten el çekirmiştir.*

2. *Siyasî Partiler Yasası’nın 19. maddesinin beşinci fıkrası gereğince, tebliğinden başlayarak 45 gün içinde il kongrelerinin toplanarak yeni yönetim kurullarını seçmesi konusunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 16.9.1992 gün ve 1992/67 ve 70 sayılı ve 17.9.1992 gün 1992/71-90 sayılı yazılarıyla Anavatan Partisi’ne duyuru yapılmıştır.*

3. *Anavatan Partisi Genel Başkanlığı’nın Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderdiği 6.10.1992 gün ve 4/15667 sayılı karşılık yazıda, muhtelif il yönetim kurullarının Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu’na feshedildiği, sözü edilen teşkilatların kongrelerinin normal kademe kongre gündemine istinaden yapılacağı ve bunlarla ilgili işlemlerin yürütüldüğü belirtilmiştir.*

*Anavatan Partisi’nin bu uygulaması, 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası’nın 19. maddesinin beşinci ve 20. maddesinin dokuzuncu fıkralarındaki, işten el çekirme kararının İl Yönetim Kurulu’na bildirilmesinden başlayarak kırk beş, İlçe Yönetim Kurulu’na bildirilmesinden başlayarak otuz gün içinde il ve ilçe kongrelerinin toplanarak yeni yönetim kurullarını seçmesini öngören ve bu sürelerin yenilenip uzatılmasına olanak tanımayan buyurucu hükümlere aykırıdır. Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasal partilerin tüm örgüt birimlerinin Yasa’nın buyurucu kurallarıyla saptanan süre içinde, savaştırmaya gidilmeden oluşması ve kuruluşu tamamlanan kurulların daha fazla zaman yitirilmeden çalışması amaçlanmıştır. Bu nedenlerle, Yasa’yla belirlenen ve kesinlik taşıyan sürenin hangi neden ve biçimde olursa olsun tüzükle aşılması olanağı bulunmayıp, kongrelerin yasal sınırlarını oluşturan bu süreler içinde yapılması zorunludur.*

*Siyasî Partiler Yasası’nın 104. maddesinde, siyasî partilerin bu Yasa’nın dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer yasaların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık durumunda bulunması nedeniyle Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesi’ne başvurulacağı ve Anayasa Mahkemesi’nce söz konusu hükümlere aykırılık saptanırsa ilgili siyasî partiye bu aykırılığın giderilmesi için ihtar verileceği öngörülmüştür.*

*Anavatan Partisi, Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan duyuru gününden itibaren 45 gün içinde il kongrelerini toplayarak yeni it yönetim kurullarını seçmesi gerekirken bu yasal kurala uymayarak Siyasî Partiler Yasası'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına aykırı davranmıştır. Bu nedenlerle adı geçen Yasa'nın 104. maddesi gereğince Anavatan Partisi'ne ihtar verilmesi gerekir.*

### III. SONUÇ

*A. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince Anavatan Partisi'ne ihtarla bulunulmasına, Yılmaz Aliefendioğlu'nun karşı oyu ve oy çokluğuyla,*

*B. Gereğinin yerine getirilmesi için onanlı karar örneğinin adı geçen Parti'nin genel merkezine de tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine,*

*21.10.1992 gününde karar verildi.”<sup>21</sup>*

### VI. GÖREVDEN ALMA KARARININ YARGISAL DENETİMİ

Siyasal parti organına aday olma, seçime katılma, seçilme ve organda görevi sürdürme; siyasal parti özgürlüğünün kapsamındadır. Madalyonun bir yanı yönetim (dikey ilişki) ise, öbür yanı da temel hak ve özgürlüktür. Görevden alma, siyasal parti özgürlüğünü, korporatif özgürlüğü, görevden alınan kişi yönünde sınırlamaktadır.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin kapsamında olan bu özgürlüğe yönelik işlemlerde etkili başvuru hakkını tanımak, doğrudan yargı yoluna gidebilmek, Anayasamızın 90. maddesinde 2004 yılında gerçekleştirilen reformun da kaçınılmaz sonucudur (İHAS m. 11,6,13). Bu itibarla iç-itiraz yolları tüketilmedikçe korporatif işleme karşı tüzel kişiler bağlamında yargı yoluna başvurulamayacağı yönündeki iç-hukuk müktesebatı (kural ve içtihatlar) hukuki varlığını yitirmiştir.

Sebepli-sebepsiz, haklı veya keyfi temele dayalı her türlü görevden alma kararı, Any m. 90, İHAS m. 11,13, SPK m. 121 yoluyla adli yargının

<sup>21</sup> AMK 21.10.1992 t, 2/2-E/K “Siyasi Parti İhtar sayılı Kararı”, AMKD, S. 28. C. 2. s. 593 vd.

denetimindedir.<sup>22</sup>

Anayasamız açıktır. “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletler arası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletler arası antlaşma hükümleri esas alınır.” (m. 90/5. c. 3-7.5.2004 t. 5170/7 değişikliği)

Asgari iki, azami üç yılda bir toplanabilen genel kurulun (kongrenin) uzun süresine ertelenen itiraz, elbetteki İHAS m. 13 kapsamında bir etkili başvuru anlamına gelmez. Görevden alma kararı, ihtiyati tedbirleri de potansiyel olarak içeren bir yargısal denetimle etkili başvuru hakkına ancak kavuşabilir.

Sonuç olarak pozitif hukukumuzdaki son reform (Any m. 90 değişikliği) temelinde İHAS’nin doğrudan uygulaması yoluyla, bir temel hak sınırlaması niteliği esas alınarak, görevden alma kararları hakkında adli yargıda iptal davaları açılacaktır. Bu davada, önceki statüyü koruma bağlamında ihtiyati tedbir de istenebilecektir.

## VII. YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI’NIN VE ANAYASA MAHKEMESİ’NİN DENETİM İŞLEVLERİ

Yasaların siyasal partilerle ilgili buyurucu hükümlerine aykırı siyasal parti eylem ve kararları yönünden Cumhuriyet Başsavcılığı’nın denetim ve Anayasa Mahkemesi’nin ihtar yetkisi/görevi vardır (SPK m. 104, Yargıtay K. m. 27/4).<sup>23</sup> Bu görev, siyasal partilerin denetiminde paralel görev ve yetkiler olup diğer yargısal denetim türlerini önlememektedir.<sup>24</sup>

<sup>22</sup> Ayrıntı için bkz., İyimaya, Ahmet, “Siyasal Parti Kongrelerinin Yargısal Denetimi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006, S. 64. s.237-240. oradaki kaynaklar.

<sup>23</sup> İyimaya, Ahmet, “Siyasal Parti Tüzüklerinin Yargısal Denetimi” (TBB, 2005-s.11) vd.; Bkz., Saldırım, Mustafa Dr., “Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri,” Ank. 2005. Aynı müellif, “Cumhuriyet Savcısının Özel Hukukta Dernek ve Sendika Tüzel Kişiliğinin Sona Erdirilmesine İlişkin Görevleri” (*Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2005, S. 59, s. 359 vd.). Bu değerli tez ve incelemelerde, siyasal parti-korporatif hukuk ilişkisinin ele alınmaması, -telafisini beklediğimiz- bir noksanlıktır (SPK m. 29,121).

<sup>24</sup> Anayasa Mahkemesi’nin bir kararında doğru olarak şöyle denmiştir: “Yasanın 121. maddesinin ilk fıkrasında yer alan “Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanunu’nun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır” biçimindeki hükümle

Cumhuriyet Başsavcılığı, “üniter devlet” (Any m. 3) ve “laiklik” (Any. m. 2) ilkelerine gösterdiği duyarlığın yüzde birini dahi “hukukun üstünlüğü ve demokrasi” (Any m. 2) temel değerleri konusunda göstermemektedir. Sözelimi bir partinin kongresindeki “uç fikirlerin” dile getirilmesi, ertesi gün “yüksek önlemler ve taze demeçler” için geciktirilmesi imkansız/yeter sebeptir. Ama hukuk?! Hukukun üstünlüğü?! Ama demokrasi, demokrasinin üstünlüğü?! O alan, “güçler ve dinamikler uyumu adına” örtülebilir alandır. Siyasal Partilerin hukuk ihlalleri bakımından Cumhuriyet Başsavcılığı’nın tavrı, denetim hukukunun bu bağlamda askıya alınması eylemsel sonucunu doğurmaktadır. Üstelik bu denetim, bir talebi gerekli kılmamasına ve doğrudan (ex-official) yerine getirilmesi gerekmesine rağmen...

Gerek görevden alma kararlarının sebeplere bağlılığı, gerekse 45/30 günlük sürelerde kongre yapılması ve organsız kalma durumlarını spontane saptayacak bir denetim ağını oluşturmak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın görevidir. Bu makamın denetim mekanizmasının kurumsallaşmadığı, giderek nesnel temellerinin noksansız bir yapıya kavuşmadığı, olayına göre uygulamalara rastlanabildiği söylenebilir.

---

de, Medeni Kanun ile Dernekler Kanunu’nun ve dernekler hakkında uygulanan öteki kanunların Siyasi Partiler Kanunu’na aykırı olmayan hükümlerinin siyasi partiler hakkında uygulanması öngörülmüştür. Bu yasal düzenlemeye göre, kuruculuk sıfatlarının düştüğüne karar verilmiş olan kurucuların, Medeni Kanun’un 68. maddesine dayanarak GENEL MAHKEMELERDEN HUKUKİ HİMAYE İSTEĞİNDE BULUNMALARINA YASAL BİR ENGELİN VARLIĞINDAN SÖZ EDİLEMEZ. Ne var ki böyle bir yolun var olması Siyasi Partiler Kanunu’nun 104. maddesinde yazılı “Bir siyasi partinin, bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca resen yazı ile başvurulur...” (2.7.1987 t.,3/3-E/K. S.P. İhtar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı. Karar, yayımlanmamıştır.) Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi’nin kararı, diğer yargı organlarının kararlarından farklı olarak (Any m. 138/4), bütün yargı organlarını, bu arada Yüksek Yargıtayı da bağlar (Any m. 153/6). Yine bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi kararlarının sadece sonuç bölümü değil, kararın gerekçesi de bağlayıcıdır (27.5.1999 t.,58/19-E/K sayılı AMK, AMKD, S. 36. yıl: 2001. s. 436. Bu konudaki Anayasa Mahkemesi uygulaması, kökleşmiştir. Tanör, Bülent, Prof. Dr.,/Yüzbaşıoğlu, Necmi, Prof. Dr., *Türk Anayasa Hukuku*, 7. Bası. İst. 2005. s. 482; Kanadoğlu, Korkut, Dr., *Anayasa Mahkemesi*, İst. 2004. s. 274. Orada, özellikle mukayeseli hukuk atıfları –ki aynı doğrultudadır–. Sağlam, Fazıl, Prof. Dr., “Yetki ve İşlev Bağlamında Anayasa Mahkemesinin Yasama, Yürütme ve Yargı ile İlişkisi.” *Anayasa Yargısı Dergisi*, 96/13. s. 58). Öte yandan “Diğer Mahkemelerle Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyumsuzluklarında Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.” (Any m.158/3).

Özellikle makama kanıtlı başvuruya rağmen denetimi askıya alan, öteleyen ve hukuk üzerinde narkoz etkisi doğuran örneklerin yokluğu söylenemez.

Anayasa Mahkemesi'nin söz gelimi; 12 günde sonuçlandırdığı ihtarlar (Par. Ex. 21. 101992 t. 2/2 - SP. İhtar dosyası) yanında uzun zamanda sonuçlanmayan ihtar dosyaları da vardır (Per. EX. 25.7.2005 T. 2/4 - SP İhtar dosyası)

Savcılık ve Anayasa Mahkemesi denetiminin bir reform ihtiyacı içinde olduğu kuşkusuzdur.

Seçime katılabilecek partilerin (katılma ehliyetinin) hukuk temeline saptanması bağlamında, görevden alma üzerine 45/30 günlük süreler geçirilmek ve olağan üstü seçimli kongre yapılmamak yoluyla oluşan *“teşkilatlanma koşulunu yitirme”* hallerinin belirlenmesi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın –henüz farkına varılmayan– temel görevlerindendir.

## VIII. GÖREVDEN ALMA MODELİNE ELEŞTİREL YAKLAŞIM VE BİR ÖNERİ

### A. Eleştiri

1. Kuralın (modelin) konuluş amacı, parti-içi demokrasiyi de göz ardı etmeden, teşkilattaki kötü yönetime son vermektir. Demokrasi ile iyi yönetim ihtiyaçları denkleştirilmek istenmiştir. 45/30 günlük kesin süre, bu sürede seçimli kongre yapma zorunluluğu, parti-içi demokrasiyi koruma normları olarak yer almıştır.

Ne var ki siyaset pratiği, bu kuralı olur/olmaz işletmiş, yerel teşkilatları atama yoluyla demokratik inisiyatiften yoksun bırakmış ve partileri, iç-seçim temelinden *“atanmış organlar”* yelpazesine savurmuştur.

Oysa yerel kongrelerin öngörülme ve fakat demokratik olan sonuçlarına katlanma, siyasal bir olgunluktur. Bu sabır ve tahammül vadisine girmeyen merkezi siyaset, çareyi görevden alma kurumuna amacı dışında başvurmakta bulmuştur.

Kurala müdahale etmek; modeli, amacı ile denk-düşecek, sapmaları önleyecek bir yapıya kavuşturmak gerekir.

Olası reformda şu hususlar dikkate alınmalıdır:

a. 45/30 günlük sürelerde kongreyi kaçınılmaz kılacak normatif ve mekanik önlem geliştirilmelidir. Bu sürenin dolması ile teşkilattaki yönetim yetkisinin kendiliğinden kayyımına geçeceği, kongrenin kayyım tarafından yapılacağı normda yer almalıdır.

b. İki olağan kongre arasında birden fazla görevden alma yasağı konmalıdır.

c. Görevden alma üzerine yapılması gerekli olağanüstü kongre yapılmadıkça, olağan kongrenin toplanması yolu kapatılmalıdır.

d. Görevden alma modeli, yasada ayrı bir madde olarak düzenlenmelidir.

e. Görevden alma sebepleri, bir özgürlük sınırlaması niteliğinde olduğu için behemehal yasada gösterilmelidir (Any m. 13)

f. Görevden alma kararı, partinin denetim organlarıncı yapılan bir incelemeye dayanmalı, görevden alınanların ifadelerine başvurulmalı (dinlenilme/savunma hakkı) ve karar, mutlaka gerekçeli olmalıdır.

g. Karar, yalnızca teşkilata değil, ayrıca görevden alınanlara da tebliğ edilmelidir.

ğ. Bir veya birkaç üyenin görevden alınması halinde yedek üyelerin asıl üye olması yöntemi benimsenmelidir.

h. Görevden alınmanın hızlı bir usülle ve en geç 30 günlük sürede sonuçlandırılacak bir yargısal denetime tabi olmalıdır. Karar dosya üzerinden ve kesin olarak verilmelidir.

i. Görevden alma kararının uygulanabilmesi için varsa üst-organa yapılan itirazın sonuçlanması (iç-kesinleşme) aranmalıdır.

j. Görevden alma rejimindeki iyileştirmeleri ihraç, istifaya zorlama, istifa ve benzeri yollarla dolanacak (hileli) davranışlara imkan vermeyen ek-model de üretilmelidir.

## B. Öneri (Taslak Model)

Görevden alma kurumu; demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü eksenlerinde yeniden düzenlemek gerekir. Tarafımızdan aşağıdaki şekilde bir taslak önerilmiştir.

İstifa, istifaya zorlama veya disiplin hukukunu işletme (ihraç) yöntemleriyle yasayı dolanmanın (kanuna karşı hilenin) önüne geçmek için, “yönetimde görevden alma dışındaki sebeplerle boşalmanın” da düzenlenmesi gerekir. Tarafımızdan bu konuda da bir taslak geliştirilmiştir.

– 22.4.1983 t, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 19. maddesinin 5 fıkrası ve 20. maddesinin 9. fıkrası metinden çıkarılmış ve aynı kanuna 20. maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki şekilde “20-A” maddesi eklenmiştir:

### *“Yönetim Kurulunun Görevden Alınması*

*MADDE 20/A- Başkanlar dahil, belde, ilçe ve il yönetim kurulu, yasa ve parti tüzüğü ile belirlenmiş görevlerini ısrarlı şekilde yerine getirmemeleri veya seçime katılmaya engel bir suçtan hüküm giymeleri yahut siyasi ahlaka aykırı davranışları halinde, üst-teşkilat yönetim kurulu ve herhalde merkez karar ve yönetim kurulu tarafından görevden alınabilir.*

*Görevden alınma kararının, partinin denetim organınca yürütülen ve görevden alınacakların ifadelerini de içeren bir incelemeye dayanması, objektif gerekçenin karar metninde yer alması gerekir. Karar, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla alınır. Görevden alma kararında, geçici yönetim kurulu üyelerinin de yer alması zorunludur.*

*Karar; teşkilata, görevden alınanlara ve geçici yönetime ayrı ayrı tebliğ olunur.*

*Görevden alma kararına karşı, tebliğden itibaren üç gün içinde merkez karar ve yönetim kuruluna itiraz edilebilir. Üyelerden birisi tarafından yapılmış olsa dahi itiraz sonuçlandırılmadıkça, görevden alma kararı uygulamaya konamaz.*

*Görevden alma kararına karşı, tebliğden itibaren yedi gün içinde kanuna aykırılığı iddiası ile görevden alınan kurulun yargı çevresi Asliye Hukuk Mahkemesine başvurulabilir. Dava, duruşma yapılmaksızın, en geç otuz gün içinde kesin olarak karara bağlanır.*

*İki olağan kongre arasında aynı organ, bir defadan fazla görevden alınmaz.*

*Görevden alma kararının uygulamaya konmasından itibaren en geç kırk beş gün içinde teşkilat kongresi olağanüstü toplanır ve yeni yönetim kurulu seçilir. Seçim, yeni delegeler seçilmemişse eski delegelerle yapılır. Bu kongre toplanmadıkça, aynı teşkilat için olağan kongre yapılamaz.*

*Kırk beş gün içinde kongrenin toplanmaması halinde, ilçe seçim kurulunun veya parti üyesinin talebi üzerine teşkilat yönetimine Sulh Hukuk Mahkemesince en geç on gün içinde üç kişilik kuruldan oluşan bir kayyım atanır. Kayyım atanmasına ilişkin karar, kesindir. Kayyım, kongreyi en geç bir ay içinde toplar ve organ seçimini gerçekleştirir.*

*Kırk beş günlük süre, hiçbir şekilde uzatılamaz. Geçici yönetimin görevi yenilenemez, yeni bir geçici yönetim atanamaz. Parti, bu süre dolduktan sonra olağanüstü kongrenin sonuçlanmasına kadar görevden alınan organla ilgili olarak hiçbir işlem yapamaz. Şu kadarki genel seçim dönemlerinde bu süre işlemez.*

*Toplantı nisabını etkilemeyecek sayıda kurul üyelerinin görevden alınması ile oluşan boşluk, yedek üyelerle doldurulur."*

— 22.4.1983 t, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na aşağıdaki şekilde, "20-B" maddesi eklenmiştir:

*"Yönetim Kurulunda Görevden Alma Dışındaki Bir Nedenle Boşalma Olması*

*MADDE 20/B- Yönetim kurulunda görevden alma dışında kalan nedenlerle boşalma olması halinde; noksan, yedek üyelerle tamamlanır. Boşalma bu suretle giderilemezse merkez karar ve yönetim kurulu yahut üst-teşkilat yönetim kurulunca geçici yönetim kurulu atanır.*

*Geçici yönetim kurulunun göreve başlamasından itibaren en geç altmış gün içinde teşkilat kongresi olağan üstü toplanır ve yeni yönetim kurulu seçilir. Seçim, yeni delegeler seçilmemişse eski delegelerle yapılır. Bu kongre toplanmadıkça aynı teşkilat için olağan kongre yapılamaz.*

*Altmış gün içinde kongrenin toplanmaması halinde ilçe seçim kurulunun veya parti üyesinin talebi üzerine teşkilat yönetimine Sulh Hukuk Mahkemesince en geç on gün içinde üç kişilik kuruldan oluşan bir kayyım atanır. Kayyım*

*atanmasına ilişkin karar, kesindir. Kayyım, kongreyi en geç bir ay içinde toplar ve organ seçimini gerçekleştirir.*

*Altmış günlük süre, hiçbir şekilde uzatılamaz. Geçici yönetimin görevi yenilenemez, yeni bir geçici yönetim atanamaz. Parti, bu süre dolduktan sonra olağanüstü kongrenin sonuçlanmasına kadar boşalan organla ilgili olarak hiçbir işlem yapamaz. Şu kadarki genel seçim dönemlerinde bu süre işlemez."*

## IX. SORUNA İLİŞKİN TİP-DAVA DİLEKÇESİ ÖRNEĞİ

Görevden alınan yönetim kurulu (organ) yerine atanan geçici yönetim kurulunun 45/30 günlük yasal süreler içinde kongreyi toplamaması yahut bu sürelerin genel merkez tarafından uzatılması yahut atamanın yenilenmesi halinde herhangi bir partili, teşkilata kayyım atanması için sulh hukuk mahkemesine başvurulabilir.

İhlallere karşı yürütülecek demokratik mücadelede yararlı olacağı düşüncesi ile, bu incelememizde bir dava dilekçesi örneği (tipi) geliştirilmiştir.

*"İvedi/basit yargılama isteği de vardır.*

### SULH HUKUK MAHKEMESİ SAYIN HAKİMLİĞİNE

DAVACI :Ş irin Demirkırat

EKİLİ :

DAVALILAR : 1- X Partisi X İl Başkanlığı.

2- X Partisi Genel Başkanlığı

K O N U : İl teşkilatının organsız kalması nedeniyle kayyım atanması ve kayyımın il kongresini toplamak üzere görevlendirilmesi isteğidir.

### O L A Y L A R

1. Ben, X Partisinin üyesiyim. Davalı Partinin genel idare kurulu, davalı ilçe teşkilatının seçimle gelen yönetim kurulunu 03.03.2006 tarihli kararlar gö-

revden almış ve SPK m. 19-20 hükümleri uyarınca aynı tarih itibarıyla “geçici yönetim kurulunu/ müteşebbis heyeti” atamıştır.

2. Yasa, “geçici yönetim kurulunun görev süresini il teşkilatı yönünden 45, ilçe teşkilatı yönünden 30 günle ve görevini ise kongreyi toplayıp yerine seçim yaptırmakla” sınırlandırmıştır (SPK m. 19/5, 20/8). Parti tüzüğü de aynı hükmü amirdir.

3. Yasada belirtilen sürelerin (45/30 gün) dolması ile, “geçici kurulların” bütün yetkileri ve hukuki varlıkları sona ermektedir (I). Teşkilat, organ-sız (yönetim kurulsuz) kalmaktadır (II). Bu süreden sonra, geçici kurulun kongre toplama yetkisi dahi ortadan kalkmaktadır (III) (Anayasa Mahkemesi 21.10.1992 t.,2/2 SP İht. sayılı kararı. Karar metni için bkz. Bu incelemenin 21 nolu dipnotunun ait olduğu bölüm. 3.7.2005 t.,11 sayılı Niğde İlçe Seçim Kurulu Kararı. 16.07.2005 t., 340 sayılı YSK. Kararı. Karar metinleri için bkz., Bu incelemenin “17,18 ve19” nolu dipnotları).

4. Bir tüzelkişinin organsız kalması, kayyım atanmasını zorunlu kılmaktadır (TMK 427/4). SPK 19 ve 20 hükümlerinde öngörülen 45 ve 30 günlük sürelerde seçimin yapılmaması yoluyla ortaya çıkan “organsız kalma” hallerinde çözümün ne olacağı sorunu, yasa ve içtihat temelinde halledilmiştir.

Buna göre, sulh hukuk mahkemesi, boşalan organa (yönetim kuruluna) seçim yapmak ve bu amaçla kongreyi toplamak üzere geçici bir kurul görevlendirecektir (SPK m.121,29. Dernekler K. m. 34, kıyasen MK 75/2, eski Dernekler K. m. 20 yerine) (Niğde Sulh Hukuk Mahkemesi’nin 02.06.2005 t.,148/199-E/K.D.İş sayılı kararı. Karar metni için bkz., Bu incelemenin 15 nolu dipnotu. Sözü geçen kararın, aylarca süren incelemeden sonra onanmasına ilişkin Y2HD 27.12.2005 t.,20548/18375-E/K sayılı kararı. Kararın metni için bkz. Bu inceleme 16 nolu dipnotu ).

5. X Partisi il teşkilatının boşalan yönetim kurulu yerine seçimi gerçekleştirmek amacıyla kongreyi toplamak, gereken işlemleri yapmak üzere parti üyelerimizden Saffet Uyumaz, Sevdâ Lekesiz ve Aydın Bilge’den oluşan üç kişilik kurulun (kayyımın) görevlendirilmesini öneriyoruz.

6. Davamız, niteliği itibarıyla basit ve ivedi muhakeme usulüne tabidir (Dern. K. m. 18/1. HUMK m. 507 vd.) Boşlukların ve organsızlıkların, tedbir hukukunun gerekli kıldığı sür’at içinde giderilmesi ve davanın sonuçlandırılması, koruyucu önlem hukukunun da kaçınılmaz gereğidir.

DELİLLER : Görevden alma ve geçici görevlendirme yazıları, üye kaydı,diğer deliller.

**T A L E P** : 1-X Partisi X il teşkilatının boşalan yönetim kurulu (organa) seçimi gerçekleştirmek amacıyla kongreyi toplamak ve gerekli iş ve işlemleri yapmak üzere Saffet Uyumaz, Sevdâ Lekesiz ve Aydın Bilge'den oluşan kayyım kurulunun atanmasına,

2-Yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesine,

Sayın Mahkemece karar verilmesi hususu arz ve talep olunur.

*Şirin Demirkırat"*

## X. SONUÇ

1. Siyasi partiler hukukunun öngördüğü sebep ve kayıtlarla sınırlı olarak, merkez karar ve yönetim kurulunca (aynı şekilde üst-teşkilat tarafından) alt-teşkilatların yönetim kurullarının görevden alınması, parti-içi demokrasinin bir istisnasıdır.

Hiçbir istisnai kural, genelleştirilemez, yaygınlaştırılamaz. Bu kurallar, "süreklilik kazanan bir uygulamaya yol açamaz."

Teşkilat seçimlerinden çıkan sonucun, merkez organlarının veya bu organlara yakın partililerin beklentilerine uygun düşmemesi (parti içi muhalefetin kazanması), giderek oligarşiye karşı aykırı duruş, görevden almanın gözlemsel nedenidir. Bu gerçek, partilerdeki çürümenin ve iç-demokrasi korkusunun da temel göstergesidir.

2. Görevden alınan kurulun yerine atanan geçici yönetim kurulunun (müteşebbis heyetin) görev süresi, il teşkilatı yönünden 45, ilçe teşkilatı yönünden 30 gün ile sınırlıdır.

a. Bu süre içinde, görevden alınan teşkilatın seçimini sağlamak üzere olağan üstü kongreyi toplamak ve seçimi gerçekleştirmek zorunludur.

b. Bu süreler, merkez ve diğer üst-yönetimlerce hiçbir şekilde uzatılamaz. Geçici yönetimin atamalarının yenilenmesi (tekrar atama) yahut başka bir kurul atanması yoluyla aynı sonucu sağlayacak girişim ve işlemlerde bulunulamaz.

Siyasal partilerin aksi doğrultudaki uygulamaları, yalnızca açık bir hukuk ihlali değil, aynı zamanda demokrasi tanımazlıktır.

Bu konuda geliştirilecek parti-içi ve toplumsal refleksler, oligarşinin ve çekirdek azınlığın demokrasi karşıtı hukuksuzluklarına önleyici bir dinamik oluşturur.

c. Görevi sona eren (45/30 günlük süresi dolan) geçici yönetim, bir fonksiyon gasbı içindedir. Parti adına kurduğu tüm işlemler, yok hükmündedir. Bu yönetim, eylem ve işlemlerinden doğrudan ve kişisel olarak sorumludur. Partinin (tüzel kişiliğin) kurumsal sorumluluğu yoktur. Aynı sonucun oluşmasına; karar ve eylemsizlikler ile sebebiyet veren merkez ve üst-yönetimler de oluşan hukuki sonuçlardan zincirleme sorumludurlar.

3. Geçici yönetimin kongre seçim görevini tamamlamak için yasanın öngördüğü sürelerin (45/30 günün) dolması ile, görevden alınan teşkilat yönünden parti, organsız duruma düşer. Parti, organ bazında fiil ehliyetini geçici olarak yitirmektedir.

Teşkilatın organsız kalması halinde, o partinin herhangi bir üyesinin sulh hukuk mahkemesine talebi ile, boşalan yönetim kurulu yerine kayyım atanması sağlanabilir. Kayyım, olağanüstü kongreyi toplayarak seçimi gerçekleştirecektir. Bu durumda kayyımın rağmen, merkez organların kongreyi toplaması hukuken mümkün değildir. 45/30 günün dolması ile merkez ve üst-organların bu konudaki yetkileri sona ermektedir.

Adli yargının, seçim yargısının, Anayasa Mahkemesi'nin, uygulama ve görüşleri de bu doğrultudadır. Bu incelemede ilgili yargı kararlarının metinlerine ayrıca yer verilmiştir.

4. Öngörülen sürelerin (45/30 günün) kongre yapılmaksızın dolması halinde, görevden alma kararı ile mağdur olan eski yöneticilerin veya parti üyesi herhangi bir kişinin sulh hukuk mahkemesine başvurarak kayyım atanmasını istemesi, bu yolun yaygınlaşması, partiler hukuku ve iç-demokrasi refleksi bakımından önemlidir. Yararlı olacağı düşüncesi ile incelememizde *"dava/başvuru dilekçesi"* nden bir örnek (tip) verilmiştir.

5. *"Organsız kalma"* *"teşkilatlanmamış olma"* ile eşdeğerdedir. Sözcüleri X ilinde bir partinin *"teşkilatı"* nın hiç olmaması ile aynı ilde görevden alınma, izleyen 45/30 günde seçimi yapmama yoluyla organsız kalması arasında bir fark yoktur.

Partilerin seçimlere katılma ehliyetinin belirlenmesinde varlığı aranan teşkilat sayısı koşulu yönünden organsız kalan il veya ilçeler “teşkilatsız il” olarak işlem görürler (2820 SPK m. 36, 298 SPK m. 14/11). Bu bağlamda yasa hükmü şöyle okunmalıdır: “Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel görevden alınan organların yerine yasada öngörülen süreler içinde yeni kurulun seçilmiş olması...şarttır.”

Yönetim kurulunda görevden alma dışındaki (ihraç,istifa, ve benzeri) nedenlerle boşalmayı izleyen altmış gün içinde organın seçimle doldurulmamış olması halinde de durum aynıdır (Bu sonuç, SPK “20-B” taslağının yasalaşması halinde ancak realize olunabilir),

6. Görevden almayı düzenleyen hukuk normları, yarım asra yakın tecrübe ve sapmalar ile özgürlükler hukuku da gözetilerek yeniden düzenlemelidir. Olası reformda yararlanılmak üzere, bu konuda tarafımızdan bir “model/taslak” geliştirilmiştir (Bkz., bu incelememizin “VIII/B” Bölümü).